

ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ
ਲੋਕ-ਕਹਾਣੀਆਂ

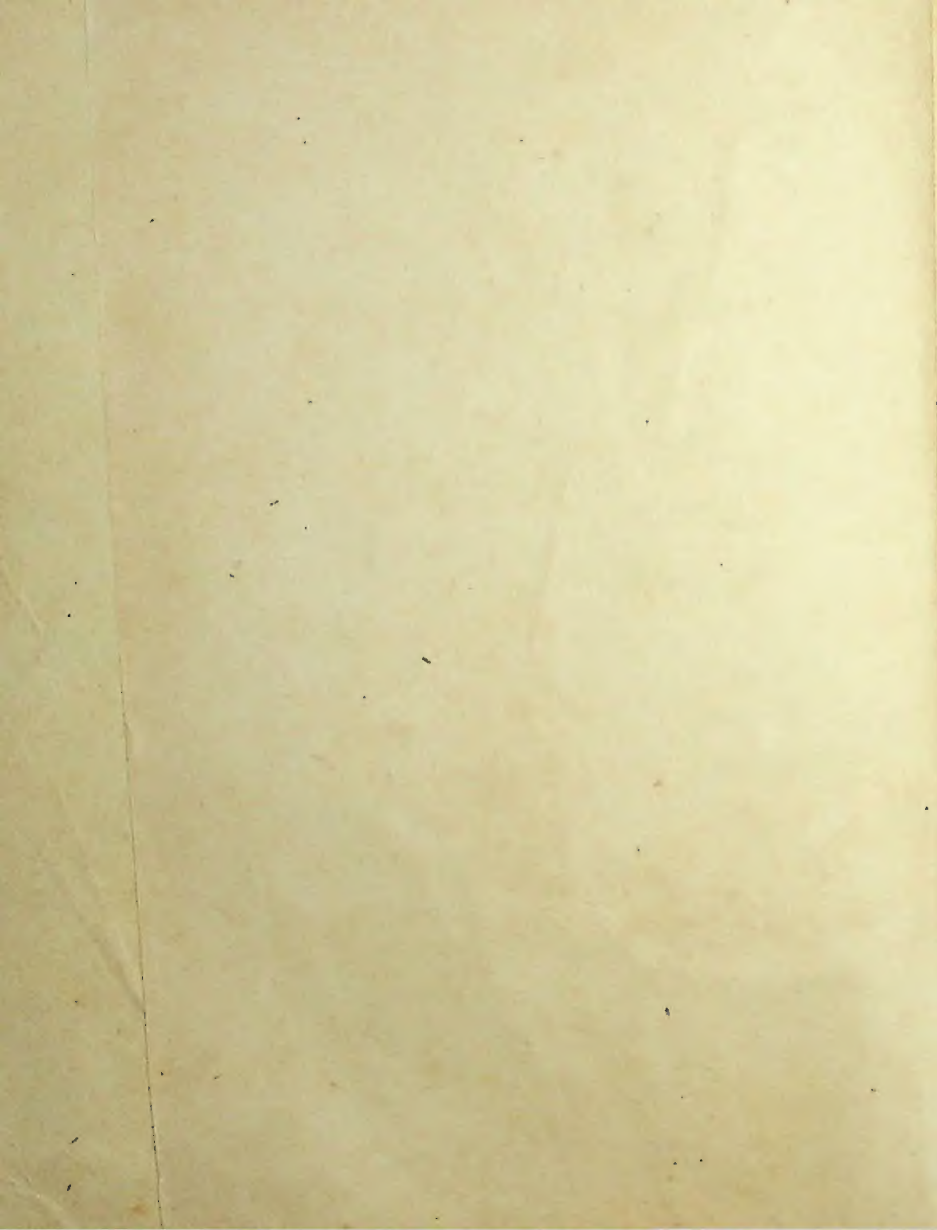
ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਧੀਰ

ਲਾਹੌਰ ਬੁਕ ਸ਼ਾਪ ਲਾਇਆ

11/50

NEW BOOK COMPANY
Phone:- 3680
JULLUNDUR CITY.

ਲੋਕ-ਕਹਾਣੀਆਂ

ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ “ਧੀਰ”

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ

ਲਾਹੌਰ ਬੁਕ ਸ਼ਾਪ

ਘੰਟਾ ਘਰ, ਲੁਧਿਆਣਾ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ...

ਸਃ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਏ, ਮਾਲਕ ਲਾਹੌਰ ਆਰਟ ਪ੍ਰੈਸ,
ਕਾਲਜ ਰੋਡ ਲੁਧਿਆਣਾ।

ਪਬਲਿਸ਼ਰ...

ਸਃ ਜੀਵਨ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਏ. ਮਾਲਕ ਲਾਹੌਰ ਬੁਕ ਸ਼ਾਪ, ਲੁਧਿਆਣਾ।

ਸੂਚੀ ਪੱਤਰ

ਲੋਕ-ਕਹਾਣੀਆਂ	੩
ਆਂਚ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਸੱਚ ਨੂੰ	੧੩
ਮਾਇਆ ਨਾਗਣੀ	੧੬
ਇਕ ਕੁੜੀ ਦੀ ਸਿਆਣਪ	੨੪
ਜਟ ਮਚਲੇ	੨੬
ਭਰੋਸੇ ਦੀ ਜਿੱਤ	੩੪
ਕਿਸੇ ਦੀ ਧੀ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਵਹੁਟੀ	੪੦
ਏਕੇ ਦਾ ਫਲ	੪੭
ਏਕੇ ਦੀ ਬਰਕਤ	੫੧
ਦੁਗਲ ਖੋਰ	੫੫
ਹਿੰਮਤ ਨੂੰ ਸੌ ਹਮਾਇਤ	੫੬
ਲਾਈ ਲੱਗ	੬੩
ਹੱਠ	੬੮
ਬਹਾਨਾ	੭੨
ਦੁਧ ਦਾ ਦੁਧ, ਪਾਣੀ ਦਾ ਪਾਣੀ	੭੫
ਇਕ ਚਲਾਕ ਬੁਢਾ	੭੬
ਪੰਜ ਅੰਨ੍ਹੇ	੮੨
ਅੱਧੇ ਅੱਧ	੮੫
ਮੂਰਖ ਮਿੱਤਰ	੯੭
ਜੇਟ ਤੇ ਜੁਲਾਹੇ	੯੨
ਪਸ਼ੂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖਤਾ	੯੫
ਕੀਤੀ ਨੂੰ ਭੁਲਾਉਣ ਵਾਲਾ	੯੮
ਰੱਬ ਚੰਗਾ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ	੧੦੨
ਬੂਠ ਬੋਲਣ ਦਾ ਸਿੱਟਾ	੧੦੫
ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਮੂੰਹ	੧੦੮

ਲੋਕ-ਕਹਾਣੀਆਂ

ਲੋਕ-ਕਹਾਣੀਆਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਾਹਿਤ ਦਾ ਇਕ ਰੂਪ ਹਨ ।

ਜਦ ਤੋਂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਹੱਡ ਬੀਤਣੀਆਂ ਤੇ ਸਿਰ ਬੀਤਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈਆਂ, ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਲੋਕ-ਮਨ ਦੀ ਧਰਤੀ ਚੋਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੇ ਤੂਈਆਂ ਕੱਢਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ । ਹੱਡ-ਬੀਤਣੀਆਂ ਜਾਂ ਜੱਗ-ਬੀਤਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਬੀ ਹਨ ਜੋ ਮਨੁੱਖੀ ਦਿਲ ਦੇ ਲਹੂ ਦਾ ਵੱਤਰ ਪਾ ਕੇ ਸਰਬ ਸਾਂਝੇ ਲੋਕ-ਸਾਹਿਤ ਦੀਆਂ ਕਿਆਰੀਆਂ ਵਿਚ ਪੁੰਗਰਦੇ ਹਨ ।

ਮਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਜਾਂ ਆਪੇ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਨਾ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸੁਭਾ ਹੈ । ਭਾਵੇਂ ਹੱਡਾਂ ਨਾਲ ਬੀਤੇ, ਭਾਵੇਂ ਸਿਰ ਨਾਲ, ਭਾਵੇਂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਬੀਤੇ, ਭਾਵੇਂ ਜੱਗ ਨਾਲ, ਅਸਰ ਉਸਦਾ ਸਾਡੇ ਮਨ ਉਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ । ਮੁਢਾਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਉਤੇ ਪੈਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਮੁਢਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਿਰ ਉਤੇ ਜਾਂ ਹੱਡਾਂ ਨਾਲ, ਜਾਂ ਪੂਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨਾਲ ਵਾਪਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਵਾਪਰੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ, ਜੋ ਆਪਾ-ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਦੀ ਰੀਝ ਨਾਲ, ਸ਼ਬਦਾਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਦਿਸਦੇ, ਜਾਂ ਸੀਨਾ ਬਸੀਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਸੂਖਮ ਪਹਿਰਾਵੇ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ, ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਲੋਕ-ਸਾਹਿਤ

ਹੈ। ਜਿਸ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਗ ਮਨ-ਕਥੀ ਜਾਂ ਲੋਕ-
ਕਹਾਣੀ ਹੈ।

ਲੋਕ-ਕਹਾਣੀਆਂ, ਕਿੱਸੇ, ਰਵਾਇਤਾਂ, ਪਰੀਆਂ ਦੀਆਂ
ਕਹਾਣੀਆਂ, ਨਾਵਲ, ਨਿਕੀਆਂ ਜਾਂ ਅਨੂਠੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ
ਮਨ-ਕਥੀ ਦੀ ਚਾਦਰ ਉਤੇ ਅੱਡੇ ਅੱਡ ਧਾਰੀਆਂ ਹਨ। ਲੋਕ-
ਕਹਾਣੀ ਅਪਣੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਜਹੀ ਇਕ ਧਾਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਏਨੀ
ਸਾਂਝੀ ਤੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਭਿੱਜ ਕੇ ਏਨੀਂ ਘੁਲ ਗਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ
ਨਿਰੀ ਕਹਾਣੀ ਜਾਪਣ ਦੀ ਥਾਂ ਜੀਵਨ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਟੁਕੜਾ ਬਣ
ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ
ਰਵਾਇਤਾਂ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।।

ਲੋਕ-ਕਹਾਣੀਆਂ ਜਾਂ ਰਵਾਇਤਾਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ
ਇਹਨਾਂ ਵਿਚਲੇ ਪਾਤਰ ਮਰਦ ਤੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਹੀ ਹੋਣ, ਪਸ਼ੂ, ਪੰਛੀ
ਤੇ ਜਨੌਰ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਨਿਰਜਿੰਦ ਚੀਜ਼ਾਂ
ਸੂਰਜ, ਚੰਨ, ਹਵਾ, ਜਲ, ਬਿਰਛ, ਥੇਹ, ਅਗ, ਧਰਤੀ ਤੇ ਬੱਦਲ
ਆਦਿ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪਾਤਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਮਨੁੱਖਾਂ
ਵਾਂਗ ਬੋਲਦੇ ਤੇ ਕਾਜ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਉਂ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ
ਸਦੀਓਂ ਮਨੁੱਖੀ ਵਲਵਲਿਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ
ਕ੍ਰਦਰਤ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਮਨੁੱਖੀ ਆਚਰਨ ਧਾਰਕੇ ਆਉਣਾ
ਸਾਹਿੱਤ ਦੇ ਇਸ ਰੂਪ ਵਿਚ ਰਸ, ਵਿਸਮਾਦ ਤੇ ਖਿਚ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ
ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਜਾਦੂ ਵਰਗੀ ਛੁਹ ਹੀ ਪੁਰਾਤਨ ਰਵਾਇਤੀ ਸਾਹਿੱਤ
ਵਲ ਸਾਡੇ ਹੋਸ ਨੂੰ ਜਗਾਈ ਰਖਦੀ ਹੈ।

ਰਵਾਇਤ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਬੀਤੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਦੂਰ ਤਕ ਜਾਂਦਾ
ਹੈ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ ਵਿਚ ਰਵਾਇਤ ਦਾ ਬਹੁਤ ਰਿਵਾਜ ਸੀ। ਇਹ
ਰਵਾਇਤਾਂ, ਕਥਾਂ, ਵਾਰਤਾਂ ਜਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਕਈ ਵਾਰ
ਦਲੀਲ ਜਾਂ ਪਰਮਾਣ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਗਲ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ

ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਜਾਂ ਵਡੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਕੇ ਸੁਣਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹਾਦਰੀਆਂ, ਕਰਤਵਾਂ, ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਤੇ ਸਿਆਣਪਾਂ ਤੋਂ ਨਵੇਂ ਪੋਚਾਂ ਨੂੰ ਦਿਲ-ਵਧੀ ਹੱਲਾ-ਸ਼ੇਰੀ ਤੇ ਅਗਵਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਅੱਜ ਕਲ ਵੀ ਇਹ ਰਿਵਾਜ ਹੈ। ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਇਹਨਾਂ ਰਵਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣ ਤੋਂ ਵੀ ਅਗੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਵਰਗੀ ਥਾਂ ਪਰਾਪਤ ਹੈ। ਪਰਿਊਆਂ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਪੁਰਾਣੇ ਲੋਕ ਅੱਜ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪਿਛੇ ਵਸਦੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਉਘਾੜਨ ਲਈ ਰਵਾਇਤਾਂ ਜਾਂ ਲੋਕ-ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅਣ-ਟੋਕ ਚਲੀਆਂ ਔਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਰਵਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਕਈ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ‘ਪਖਾਣਾ’ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਖਾਣਾ, ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ‘ਪੁਰਾਣੇ ਅਖਾਣ’ ਤੋਂ ਸੰਖੇਪ ਹੋ ਕੇ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਵਿਆਹਾਂ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਵਿਚ, ਸੱਥਾਂ, ਪਰਿਊਆਂ ਵਿਚ ਕਈ ਵਡਾਰੂਆਂ ਨੂੰ ਪਖਾਣੇ ਪਾਉਣ ਦਾ ਬੜਾ ਠਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਖਾਣਿਆਂ ਦੇ ਤੱਤ ਵਿਚ ਬਹਾਦਰੀ ਤੇ ਸਚ ਦੀ ਸਲਾਹੁਤਾ, ਝੂਠ ਤੇ ਡਰ ਦੀ ਨਿੰਦਾ, ਧੋਖੇ ਤੇ ਵਲ ਛਲ ਲਈ ਘਿਰਣਾ, ਕੰਜੂਸਾਂ ਤੇ ਮਕਾਰੀ ਲਈ ਟਿੱਚਰ, ਲਗਨ; ਸਾਉਪੁਣੇ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਲਈ ਆਦਰ, ਪਾਪ ਤੇ ਅਨਿਆਂ ਲਈ ਵੈਰ ਦਸਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਰਵਾਇਤਾਂ, ਪਖਾਣੇ, ਮਨ-ਕਥੀਆਂ ਤੇ ਲੋਕ-ਕਹਾਣੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਤੇ ਨਸਲਾਂ ਦੇ ਆਚਰਣ ਉਤੇ ਚੰਗਾ ਅਸਰ ਪਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹਨ।

ਹਰ ਬੋਲੀ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਾਹਿੱਤ ਵਿਚ ਮਨ ਕਥੀਆਂ, ਲੋਕ-ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੇ ਲੋਕ-ਰਵਾਇਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਜਾਂ ਗ੍ਰੰਥ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਵੀ, ਜਦ ਕਿ ਸਾਹਿੱਤ ਨੇ ਏਨੀ ਉੱਨਤੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ, ਸਤਿਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ‘ਹਿਤ-ਉਪਦੇਸ਼’, ‘ਪੰਜ-ਤੰਤਰ’ ਤੇ ‘ਜਨਮ-ਸਾਖੀ’ ਆਦਿ ਭਾਰਤੀ ਰਵਾਇਤਾਂ ਸਾਹਿੱਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿਧ

ਗਰੰਥ ਹਨ। ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿਚ “ਗੁਲਿਸਤਾਂ”, “ਬੋਸਤਾਂ” ਅਤੇ “ਅਲਫ਼-ਲੈਲਾ” ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹਨ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ‘ਈਸੱਪ’ ਦੀਆਂ ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਸਿਧ ਰਵਾਇਤਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਾਡੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਪਹਿਰਨ ਪਹਿਨ ਕੇ ਇੰਨ ਬਿੰਨ ਸਾਡੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਈਆਂ ਵਰਗੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਸਾਹਿੱਤ ਦੀ ਨੀਂਹ ਵਿਚ ਅਟੱਲ ਤੇ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਸਚਾਈਆਂ ਹੋਣ, ਉਸ ਦੇ ਨੈਣ ਤੇ ਨਕਸ਼ ਹੱਦਾਂ, ਮੂਲਕਾਂ, ਨਸਲਾਂ ਤੇ ਬੋਲੀਆਂ ਦਾ ਭਿੰਨ ਭੇਦ ਮਿਟਾ ਕੇ ਇਕੋ ਜੇਹੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਚ ਦਾ ਰੂਪ ਸਾਰੀ ਸਰਿਸ਼ਟੀ ਉੱਤੇ ਇਕੋ ਹੈ।

ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਧਰਤੀ ਦੀ ਹਰ ਨੁਕਰ ਉੱਤੇ ਮਨੁੱਖ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨਾਲ, ਜਦੋਂ-ਜਦੋਂ ਕਰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਇਹ ਜਦੋਂ ਜਹਿਦ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਰਾਹ ਉੱਤੇ ਤੁਰਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਲੰਮੀ ਤੇ ਮਹਾਨ ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਲਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹੇਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਰੋਮ ਹਨ। ਦੂਰ ਭੂਤ ਤੱਕ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੂਰ, ਭੂਤ ਤੋਂ ਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਰੋਮ ਰੋਮ ਆਪਣੀਆਂ ਬੀਤੀਆਂ ਦਸਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਵਾਪ-ਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਸੀਨਾ-ਬ-ਸੀਨਾ ਹੋਇਆ ਵਰਨਣ ਹੀ ਲੋਕ-ਕਹਾਣੀਆਂ ਹਨ।

ਲੋਕ-ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਰਚਨਹਾਰ ਅੱਜ ਵਾਂਗ, ਕੋਈ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਨਹੀਂ। ਸਾਹਿੱਤ ਦਾ ਕੋਈ ਇਤਿਹਾਸ, ਕਿਸੇ ਲੋਕ ਕਹਾਣੀ ਦੇ, ਕਿਸੇ ਇਕ ਕਰਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਕੋਈ ਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਿਤਾਬ ਨਾਲ ਅਹੁੜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਕੰਮ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਲੋਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਲਭਿਆ, ਸਾਂਭਿਆ,

ਦੀ ਝਲਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । ਸਗੋਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਵਧੇਰੇ ਨਿੱਤਰ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ । ਇਤਿਹਾਸਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਸੈਨਤਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਲੋਕ-ਕਹਾਣੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ । ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਦੇ ਬਲੀ ਬਲਕਾਰੀ, ਹੱਥਾਂ ਉਤੇ ਪਰਬਤ ਚੁਕਣ ਵਾਲੇ, ਪੈਰ ਮਾਰ ਕੇ ਧਰਤੀ ਚੋਂ ਸੋਮੇ ਕੱਢਣ ਵਾਲੇ, ਕਾਲ ਨੂੰ ਪਾਵੇ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਣ ਵਾਲੇ, ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਦਾੜ੍ਹ ਹੇਠ ਦੱਬ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਅਨੇਕਾਂ ਲੋਕ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ । ਸੈਂਕੜੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਬਲਦ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਿੰਗ ਉਤੇ ਧਰਤੀ ਚੁਕ ਰੱਖੀ ਹੈ । ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਰਾਜੇ ਇੰਦਰ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਸਜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦੇ ਅਖਾੜੇ ਦੀਆਂ ਪਰੀਆਂ ਬੱਦਲਾਂ ਦੇ ਫੰਬਿਆਂ ਉਤੇ ਨਾਚ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ । ਅਨੇਕਾਂ ਵਿਚ ਛਲ ਦਾ ਸੋਨਾਂ ਮਿਰਗ ਮਨ ਮੋਹਣ ਲਈ ਪਿਆਰੀਆਂ ਪਿਆਰੀਆਂ ਚੁੰਗੀਆਂ ਭਰਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ।

ਧਰਤੀ ਤੇ ਪਾਪੀ ਰਾਜੇ, ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਪਿਛੇ ਭੁਲੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰ, ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਔਕੜਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਆਏ ਸੂਰਮੇ, ਆਕਾਸ਼ ਉਤੇ ਉਡਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸੁਅਰਗੀ ਪਰੀਆਂ, ਦਿਓਆਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਸੱਤਾਂ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਮਹੱਲ, ਦੁਧ ਤੇ ਤਲਾ, ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਦੇਸ ਪ੍ਰਦੇਸ ਪੁਚਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵੱਸ ਰੋਏ ਮਹਾਨ ਦਿਓ, ਤੇ ਲੰਮੀਆਂ ਘਾਲਾਂ ਘਾਲ ਕੇ ਜੁੜ ਸਕਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦੁਧੀਆ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀਆਂ ਲੋਕ-ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਪਾਤਰ ਹਨ, ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਮਿਥਿਹਾਸ ਵਿਚ ਵੱਸ ਰਹੇ ਹਨ ।

ਲੋਕ-ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਮਨ ਲੋਕਤਾ ਦੇ ਮਨ ਵਾਂਗ ਸੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਸੱਚੀਆਂ (Sincere) ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਨਿਰਦੋਸ਼ੀ ਪਰੋਹਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂ ਨੰਗਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਭਰਮ ਉਕਸਾ ਕੇ ਦੇਵਿਤਿਆਂ ਨੂੰ ਬਲੀਆਂ ਦੇਣ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਸਜੀਲ ਤੇ ਬੇ ਕੱਜ ਗਭਰੂਆਂ ਨੂੰ

ਸਾਧੂਆਂ ਉਤੇ ਛਾਂ ਹੋਣ ਦੀ ਗਲ ਸਾਰੇ ਖਿੰਡ ਗਈ। ਹਰ
ਥਾਂ ਸਾਧੂ-ਭੋਸ ਦਾ ਆਦਰ ਵਧ ਗਿਆ।

ਉਹਨਾਂ ਹੀ ਸਮਿਆਂ ਵਿਚ ਚੋਰ ਡਾਕੂ ਵੀ ਸਨ। ਜਿਥੇ
ਦਿਨ ਹੈ, ਉਥੇ ਰਾਤ ਵੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ
ਇਕ ਚੋਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਉਸ ਨੇ ਚੋਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ।
ਅਮੀਰ ਵੀ ਲੁਟੇ, ਗਰੀਬ ਵੀ। ਇਹੋ ਉਸ ਦਾ ਕਿੱਤਾ ਸੀ।

ਇਕ ਵਾਰ ਉਸ ਚੋਰ ਨੇ ਕਿਸੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸੰਨ੍ਹ ਲਾਇਆ ਤੇ
ਉਹ ਅੰਦਰ ਘੁਸ ਗਿਆ। ਇਕ ਖੁੰਜੇ ਵਿਚ ਇਕ ਪੁਰਾਣਾ ਜਿਹਾ
ਟਰੰਕ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਸਮਝਿਆ, ਕਈ ਲੋਕ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਬੁਧੂ ਬਨਾਉਣ
ਲਈ ਕੀਮਤੀ ਗਹਿਣੇ ਗੱਟੇ ਆਦਿ ਟੁਟੇ ਹੋਏ ਜੰਗਾਲੇ ਟਰੰਕਾਂ ਵਿਚ
ਰਖਦੇ ਹਨ। ਟਰੰਕ ਦਾ ਉਹਨੇ ਜਿੰਦਾ ਭੰਨ ਲਿਆ। ਪਰ ਉਹਦੀ
ਆਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਨਿਕਲਿਆ। ਕੁਝ ਪਾਟੀਆਂ
ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਲੀਰਾਂ ਸਨ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸਨ ਆ ਸਕਦੀਆਂ।
ਇਕ ਭੜੋਲੀ ਵਿਚ ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ, ਉਹ ਵੀ ਖਾਲੀ। ਚੌਕੇ ਵਿਚ
ਭਾਂਡੇ ਦੇਖੇ। ਇਕ ਦੋ ਕੋਲੀਆਂ ਤੇ ਮਸੀਂ ਸਿਲਵਰ ਦੀ ਇਕ
ਪਤੀਲੀ ਰੋਵੇਗੀ। ਘੰਟਾ, ਡੇਢ ਘੰਟਾ ਉਹਨੇ ਸਾਰਾ ਘਰ ਟੋਹਣ ਵਿਚ
ਲਾਇਆ। ਪਰ ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਹਥ ਨਾ
ਲਗੀ। ਅਚਾਨਕ ਉਹਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਕਿ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਘਰ ਦੇ ਇਕ
ਖੂਜਿਓਂ ਕਿਸੇ ਤੀਵੀਂ ਦੀ ਦੁਖੀਆ ਵਾਜ ਆ ਰਹੀ ਹੈ।

ਵਾਜ ਸੁਣ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਚੋਰ ਡਰ ਗਿਆ। ਉਹਨੇ ਸਮ-
ਝਿਆ, ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮੇਰਾ ਪਤਾ ਲਗ ਗਿਆ ਹੈ ਜੇ ਰੋਲਾ ਪੈ
ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਅੰਦਰੇ ਫੜਿਆ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਪਰ ਵਾਜ ਫੇਰ ਆਈ,
ਜਿਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਸਰੀਰਕ ਪੀੜ ਦੀ ਕੁਰਲਾਹਟ ਸੀ। ਪਹਿਲੋਂ ਤਾਂ
ਚੋਰ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸੰਨ੍ਹ ਵਿਚੋਂ ਭਜ ਨਿਕਲੇ। ਪਰ ਫੇਰ
ਉਹਨੇ ਸਲਾਹ ਬਦਲ ਲਈ ਤਾਂ ਮਨ ਵਿਚ ਮਤਾ ਪਕਾਇਆ ਕਿ

ਉਸ ਤੀਵੀਂ ਦੇ ਕੋਲ ਚਲਾ ਜਾਵੇ। ਦੀਵਾ ਜਗਾ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਅਪਣੇ ਬਾਰੇ ਸਚੇ ਸਚ ਦਸੇ ਤੇ ਉਹਦੀ ਵਿਥਿਆ ਪੁਛੇ। ਇਕ ਦੋ ਵਾਰ ਉਹਨੇ ਇਸ ਗਲ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਤੇ ਇਉਂ ਕਰਨ ਦਾ ਡਰ ਤੇ ਲਾਭ ਦੋਵੇਂ ਸੋਚੇ। ਅਖੀਰ ਉਹਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਚ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਨਣ ਕਰ ਕੇ ਤੀਵੀਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਉਹਨੇ ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਵਿਚੋਂ ਸੀਖਾਂ ਦੀ ਡਬੀ ਕਢੀ ਤੇ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਤੀਲੀ ਘਸਾਈ; ਇਕ ਦਮ ਅਚਾਨਕ ਚਾਨਣ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਉਹ ਤੁਬਕੀ ਤੇ ਘਬਰਾ ਕੇ ਬੋਲੀ: “ਕੌਣ ਐਂ?”

ਚੋਰ ਨੇ ਨਰਮੀ ਨਾਲ ਆਖਿਆ: “ਡਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਗਲ ਨਹੀਂ ਮਾਈ! ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਤੈਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਦਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ—ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦੀਵਾ ਦਸ, ਕਿਥੇ ਐ।” ਏਨੀ ਗਲ ਉਹਨੇ ਕਹੀ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਚੁਲ੍ਹੇ ਦੇ ਓਟੀਏ ਦੀ ਮਿਆਲੀ ਉਤੇ ਪਿਆ ਦੀਵਾ ਦਿਸ ਪਿਆ। ਪਹਿਲੀ ਤੀਲੀ ਬੁਝ ਗਈ। ਨਵੀਂ ਉਹਨੇ ਇਕ ਹੋਰ ਬਾਲੀ ਤੇ ਦੀਵਾ ਜਗਾ ਦਿਤਾ।

ਤੀਵੀਂ, ਜੋ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਰਜਾਈ ਵਿਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕਢੀ ਮੰਜੇ ਉਤੇ ਪਈ ਸੀ, ਘਰ ਵਿਚ ਓਪਰੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਹਿਮ ਗਈ। ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਰੋਲਾ ਨਾ ਪਾਇਆ। ਘਬਰਾਹਟ ਤੇ ਦੁਖ ਵਿਚ ਉਸ ਤੋਂ ਰੋਲਾ ਪਾਇਆ ਹੀ ਨਾ ਗਿਆ।

ਚੋਰ ਤੀਵੀਂ ਦੇ ਮੰਜੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਖਲੋ ਗਿਆ। ਬਿੜਕ ਨਾ ਹੋਣ ਲਈ ਉਹਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਰੂੰ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਆਖਿਆ, “ਮਾਈ, ਤੂੰ ਡਰ ਨਾ, ਭਾਵੇਂ ਮੈਂ ਚੋਰ ਹਾਂ ਤੇ ਸੰਨ੍ਹ ਲਾਕੇ ਤੇਰੇ ਘਰ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਪਰ ਹੁਣ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਘਰ ਚੋਰੀ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ—ਤੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਡਰ।”

ਤੀਵੀਂ ਨੇ ਆਖਿਆ: ਵੇ ਵੀਰ, ਮੇਰੇ ਗਰੀਬਣੀ ਦੇ ਘਰ ਕੀ

ਵੀ ਦੇਖਿਆ ।

ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਪਿਛੇ ਧਨ, ਦੌਲਤ, ਗੁੰਡੇ ਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਸੀ। ਪਰ ਗਰੀਬ ਕਿਰਸਾਣ ਪਿਛੇ ਕੋਈ ਨਾ ਸੀ, ਸਵਾਏ ਉਸ ਚੋਰ ਦੀ ਲੁਕਵੀਂ ਮਦਦ ਦੇ, ਜਾ ਨੇਕ ਲੁਕਾਈ ਦੀ ਚੁਪ ਵਾਜ ਦੇ।

ਜਦੋਂ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਮੰਡਲੀ ਨੇ ਕਿਰਸਾਣ ਦੇ ਵਿਰੁਧ ਤੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਦੇ ਗੁੰਡਿਆਂ ਦੇ ਹਕ ਵਿਚ ਗੁਆਹੀ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਭਗਵੇਂ ਭੇਸ ਵਲ ਦੇਖਦੇ ਲੋਕੀ ਦੰਦ ਚਬਦੇ ਰਹਿ ਗਏ।

ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੀ ਕੌਤਕ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕੱਲਰ ਵਿਚ ਤੁਰਦੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਉਤੇ ਹੁਣ ਧੁਪ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਅਸਮਾਨ ਵਿਚ ਉਡਦੇ ਛਤਰੀ ਵਰਗੇ ਬਦਲ ਦੀ ਛਾਂ ਚੋਰ ਦੇ ਸਿਰ ਹੁੰਦੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਛਾਂ ਨਾ ਚੋਰ ਉਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਨਾ ਸਾਧ ਉਤੇ; ਛਾਂ ਸੱਚ ਉਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਮਾਇਆ ਨਾਗਣੀ

ਤਿੰਨ ਚੋਰ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਚੱਲੇ । ਕਿੰਨੇ ਚਿਰ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ
ਕੋਈ ਦਾਓ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਗਿਆ । ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੱਕੀ
ਧਾਰ ਲਈ ਸੀ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਹੋਵੇ, ਕਿੰਨੇ ਵੀ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਕਿਉਂ
ਨਾ ਪੈਣਾ ਪਵੇ, ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਲੈ ਕੇ ਮੁੜਨਗੇ । ਆਪੋ
ਆਪਣੇ ਪੀਰਾਂ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆ ਕੇ ਉਹ ਰੋਹੀਆਂ ਵਲ
ਤੁਰ ਪਏ ।

ਚਲੋ ਚਲ ਇਕ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਪੁੱਜੇ । ਕੋਈ ਅਜੇਹਾ ਮੌਕਾ
ਹੱਥ ਨਾ ਲਗਿਆ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਰਾਹੀਂ ਮੁਸਾਫਰ ਨੂੰ ਲੁੱਟ
ਸਕਦੇ । ਅਖੀਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਇਕ ਪਾਸੇ ਇਕ ਸਾਧੂ
ਦੀ ਝੁਗੀ ਦਿਖਾਈ ਦਿਤੀ ।

ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਧਾਂ ਕੋਲੋਂ ਵੀ
ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੂਹਾਂ ਜਾਂ ਭੇਤ ਮਿਲ ਜਾਂਦੇ
ਹਨ । ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਉਹ ਸਾਧੂ ਕੋਲ ਚਲੇ ਗਏ ਕਿ ਅਜ ਉਸੇ ਤੋਂ
ਹੀ ਕੁਝ ਪੁਛ ਲਈਏ ।

ਸਾਧੂ ਨੇ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਪਹਿਲੋਂ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ
ਕੋਈ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਹਨ ਤੇ ਰੱਬ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਪੁਛਣ ਲਈ
ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਆਏ ਹਨ । ਉਹਨੂੰ ਕੁਝ ਚੜ੍ਹਾਵੇ

ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੀਏ, ਫੇਰ ਨੀਹਚੇਂ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਡਲੀ ਵੰਡਾਂਗੀ।

ਸਾਰੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਏ। ਸਲਾਹ ਬਣੀ ਕਿ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੇੜੇ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਵੇ ਤੇ ਰੋਟੀਆਂ ਪਕਵਾ ਲਿਆਵੇ। ਦੋ ਇਥੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਰਹਿਣ।

ਉਹਨਾਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਆਦਮੀ ਰੋਟੀਆਂ ਲੈਣ ਸ਼ਹਿਰ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮਾਇਆ ਨਾਗਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰ ਉਹ ਮਾਇਆ ਜੋ ਅਣ-ਕਮਾਈ ਹੱਥ ਆ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਪਾਪ, ਈਰਖਾ ਤੇ ਦਵੇਤ ਭਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਬੁਧੀ ਮਲੀਨ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਜਿਹੜਾ ਆਦਮੀ ਰੋਟੀਆਂ ਲੈਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਪਾਪ ਜਾਗਿਆ ਤੇ ਉਹਨੇ ਰੋਟੀਆਂ ਵਿਚ ਜ਼ਹਿਰ ਪੁਆ ਲਿਆ। ਉਹਨੇ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰੋਟੀਆਂ ਖਾ ਕੇ ਉਹ ਮਰ ਜਾਣਗੇ ਤੇ ਸੋਨੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਡਲੀ ਉਹਦੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਏਧਰ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਦੋਹਾਂ ਜਣਿਆਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਾਥੀ ਰੋਟੀ ਲੈ ਕੇ ਆਵੇ ਤੇ ਅਭੇਲ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲੋਂ ਰਲ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਈਏ। ਰੋਟੀ ਪਿਛੋਂ ਹੀ ਖਾਵਾਂਗੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਨੇ ਵਿਚੋਂ ਉਹਨੂੰ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਪਾਪ ਭਰ ਗਿਆ।

ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਿਛੋਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਲੋਂ ਰੋਟੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਭਾਈਵਾਲ ਦਿਖਾਈ ਦਿਤਾ। ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਆਪੋ ਆਪਣਾ ਹਥਿਆਰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਏ। ਉਧਰ ਮਨ ਵਿਚ ਉਹ ਖੁਸ਼ ਸੀ ਕਿ ਹੁਣੇ ਘੜੀ ਪਲ ਨੂੰ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਘੋਗਾ ਚਿੱਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਸੋਨੇ ਦੀ ਡਲੀ ਉਸ ਇਕੱਲੇ ਦੇ ਹੱਥ ਆ ਜਾਵੇਗੀ।

ਰੋਟੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਤੀਜਾ ਭਾਈਵਾਲ ਆ ਗਿਆ। ਅਜੇ

ਰੋਟੀਆਂ ਰਖ ਕੇ ਉਹ ਬੈਠਿਆ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਝੱਟ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਹਮਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਡੰਡੇ ਵਰਗਾ ਜਵਾਨ ਪਲਾਂ ਵਿਚ ਡੱਕਰੇ ਕਰਕੇ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਵਿਛਾ ਦਿਤਾ। ਤੇ ਫੇਰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਹੋ ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਲਗੇ।

ਭੁੱਖ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਨਾਲੇ ਸੋਨੇ ਵਿਚੋਂ ਹਿੱਸਾ ਵਧ ਮਿਲਣ ਦਾ ਚਾਓ ਸੀ। ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਦੋਵੇਂ ਜਣੇ ਭੁੱਖ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵਧ ਰੋਟੀਆਂ ਖਾ ਗਏ ਝੱਟ ਹੀ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਘੁੰਮਣ ਲਗੇ ਤੇ ਢਿਡ ਵਿਚ ਛੂਰੀਆਂ ਚੱਲਣ ਲਗੀਆਂ। ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਆਂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਟੁੱਕਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਖੀਰ ਜ਼ਹਿਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲਹੂ ਵਿਚ ਘੁਲ ਗਿਆ ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਤੜ੍ਹਿਆਂ ਵਰਗੇ ਮਨੁੱਖ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਸਦਾ ਲਈ ਸੌਂ ਗਏ।

ਤਿੰਨੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪੁਜ ਚੁਕੇ ਸਨ। ਪਰ ਸੋਨੇ ਦੀ ਡਲੀ ਇਥੇ ਹੀ ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਪਈ ਸੀ।

ਇਕ ਕੁੜੀ ਦੀ ਸਿਆਣਪ

ਕੋਈ ਸੌ ਕੁ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਦੇਸ ਵਿਚ ਸਖਤ ਮੰਦਵਾੜਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਨਾ ਲਭੇ। ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਭਾਉ ਡਿਗ ਗਏ। ਬੇ-ਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਵਧ ਗਈ। ਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਚੋਰੀਆਂ ਹੋਣ ਲਗ ਗਈਆਂ। ਕੋਈ ਰਾਤ ਅਜੇਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂਦੀ, ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਚੋਰੀ ਹੋਈ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ। ਘਰ ਸੁੰਨਾ ਛਡਕੇ ਔਥੇ ਤੱਕ ਜਾਣ ਦਾ ਵੀ ਸਮਾਂ ਨਾ ਰਿਹਾ।

ਇਕ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਕ ਆਦਮੀ ਤੇ ਤੀਵੀਂ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰਫ਼ ਨੌਂ ਦਸ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਇਕੋ ਧੀ ਸੀ। ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਿਆਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰਕੁੜੀ ਸੀ ਬੜੀ ਸਿਆਣੀ, ਬਰੀਕ ਬੁਧ ਤੇ ਚਤੁਰ। ਸਾਰੀਆਂ ਸਿਆਣਿਆਂ ਵਰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਉਹਦੇ ਨਿਆਣੇ ਢਿਡ ਵਿਚ ਹੀ ਸਨ।

ਇਕ ਵਾਰ, ਇਕ ਰਾਤ ਲਈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਜਾਣਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਘਰ ਦੀ ਫਿਕਰ ਲਗੀ। ਚੋਰਾਂ ਵਲੋਂ ਇਕ ਰਾਤ ਤਾਂ ਕੀ, ਇਕ ਘੜੀ ਦਾ ਵੀ ਵਿਸਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗੁਆਂਢੀ ਅਜੇਹੇ ਸਮੇਂ ਕਿਹੜਾ ਦੂਜੇ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਐਵੇਂ ਉਲਾਂਭਾ ਖੜਾ ਹੋਣ ਦਾ ਡਰ ਹੋਵੇ ਪਰ ਜਾਣਾ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬਰੂਰੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਾ ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ

ਮੋਚਿਆ ਕਿ ਚਲੋ, ਅੱਖ ਮੀਟੀ, ਰਾਤ ਘੜੀ ਸੀ, ਸਵੇਰੇ ਸਾਜਰੇ ਹੀ ਸੁੜ ਆਵਾਂਗੇ। ਇਕ ਰਾਤ ਵਿਚ ਕਿਧਰ ਡਾਕੇ ਪੈਣ ਲਗੇ ਨੇ। ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਘਰ ਛੱਡ ਜਾਣੇ ਆਂ। ਆਂਢੀਆਂ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਆਂਗੇ ਜ਼ਰਾ ਸੋਗ੍ਰਮੀ ਰਖਣ। ਤੇ ਉਹ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਇਕਲਿਆਂ ਘਰ ਛੱਡ ਕੇ, ਜਿਥੇ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਚਲੇ ਗਏ।

ਸਿਆਲ ਦਾ ਮੌਸਮ ਸੀ। ਸਭ ਲੋਕ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰੀਂ ਸੌਂਦੇ ਸਨ। ਗਰਮੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸਭ ਲੋਕ ਕੋਠਿਆਂ ਉੱਤੇ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਗਲੀਆਂ ਵਿਚ ਸੌਂਦੇ ਹਨ। ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਵਿੜਕ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਿਆਲ ਵਲ ਤਾਂ ਜੇ ਕੋਈ ਅੰਦਰ ਬੜ ਕੋ ਕਿਸੇ ਦਾ ਗਲ ਘੁਟ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਵੀ ਦੂਜੇ ਘਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ। ਨਾ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਵਲ ਕੰਨ ਧਰਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਰਜਾਈਆਂ ਵਿਚ ਮੂੰਹ ਦੇ ਕੇ ਸੌਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਚੋਰੀਆਂ ਵੀ ਸਿਆਲ ਵਿਚ ਹੀ ਵਧ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਅੰਦਰੋਂ ਬੂਹੇ ਦਾ ਕੁੰਡਾ ਮਾਰ ਕੇ ਕੁੜੀ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿਚ ਸੌਂ ਗਈ।

ਉਹੀ ਗੱਲ ਹੋਈ। ਚੋਰ ਦੀ ਜ਼ਾਤ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਵੇਂ ਸੂਹਾਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਅੱਜ ਫਲਾਣਾ ਘਰ ਨਹੀਂ। ਫਲਾਣੇ ਦੇ ਫਲਾਣੀ ਏ ਫਲਾਣੀ ਚੀਜ਼ ਪਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਗਲੋਂ ਖਬਰੇ ਚੋਰ ਨੂੰ ਚਤਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਹੋਈ ਤਾਂ ਚੋਰ ਘਰ ਅੰਦਰ ਆ ਘੁਸੇ।

ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਮਾਪੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਜਾਗਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਹਿ ਗਏ ਸਨ। ਪਰ ਤਾਂ ਵੀ ਮਸੂਮ ਦੀ ਅੱਖ ਲਗ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਬਿਸਤਰੇ ਵਿਚ ਸੌਂ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਵਿੜਕ ਹੋਣ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਜਾਗ ਖੁਲ ਗਈ।

ਉਹ ਸਾਹ ਦਬ ਕੇ ਵਿੜਕ ਵਲ ਕੰਨ ਦੇਣ ਲਗੀ। ਬਿਲਕੁਲ

ਜੰਮਣਗੇ-ਦੋ ਮੁੰਡੇ ਹੋਣਗੇ-ਇਕ ਧੀ.....

ਇਸ ਵੇਲੇ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਭੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਆਪੋ ਵਿਚ ਸੈਨਤਾਂ ਕਰਦੇ ਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾ ਲਾ ਭਾਵ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਕੁੜੀ ਆਖਦੀ ਸੀ :

“.....ਇਕ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਨਾਂ ਮੈਂ ਰਖੁੰਗੀ ਮਨੁਖਾ-ਦੂਜੇ ਦਾ ਨਾਂ ਹੋਊਗਾ ਲੋਕਾ-ਤੇ ਆਪਣੀ ਧੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਲੁਟਲੀ ਕਹਿ ਕੇ ਬੁਲਾਇਆ ਕਰੁੰਗੀ। ਫੇਰ ਮੇਰੇ ਧੀਆਂ ਪੁਤਰ ਬਾਹਰ ਖੇਡਣ ਜਾਇਆ ਕਰਨਗੇ-ਉਹਨਾਂ ਛੇਤੀ ਨਹੀਂ ਮੁੜਿਆ ਕਰਨਾ-ਰੋਟੀ ਘਰ ਪੱਕੀ ਹੋਇਆ ਕਰੁੰਗੀ-ਨਿਆਇਆਂ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਖੁਆਏ ਬਿਨਾਂ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਦ ਅਧਾਰ ਆਉਂਦਾ ਇ-ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਡੱਡੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਜਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਸੱਦਿਆ ਕਰੁੰਗੀ.....

ਹੁਣ ਤਾਂ ਕੁੜੀ ਕਾਫੀ ਉੱਚੀ ਬੋਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਨੂੰ ਏਨੀ ਉੱਚੀ ਵਾਜ ਸੁਣਕੇ ਵੀ ਖਮੋਸ਼ ਖਲੋਤੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਕੁੜੀ ਕਹਿੰਦੀ ਗਈ :

“ਮੈਂ ਕੋਠੇ ਉੱਤੇ ਖਲੋਕੇ ਉੱਚੀ ਵਾਜਾਂ ਮਾਰੁੰਗੀ: ਵੇ ਮੁਲਖਾ! -ਵੇ ਲੋਕਾ! -ਨੀ ਲੁੱਟ ਲੀ! -ਵੇ ਮੁਲਖਾ--ਵੇ ਲੋਕਾ--ਨੀ ਲੁੱਟ ਲੀ.....!” ਕੁੜੀ ਏਨੀ ਉੱਚੀ ਬੋਲਣ ਲਗੀ ਕਿ ਸਾਰੇ ਗਲੀ ਗੁਆਂਢ ਤੱਕ ਵਾਜਾਂ ਪੁਜ ਗਈਆਂ।

ਗਲੀ ਵਿਚ ਬੋਲ ਬੁਲਾਰਾ ਹੋਣ ਲਗਾ। ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜੇ ਹੁਣ ਇਥੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਖਲੋਤੇ ਰਹੇ ਤਾਂ ਫਸ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਉਹ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਚੁਕੇ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਏਨੇ

ਨੂੰ ਗਲੀ ਗੁਆਂਢ ਦੇ ਲੋਕ ਵੀ ਘਰ ਅੱਗੇ ਆ ਗਏ ਸਨ। ਕੁੜੀ ਨੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕੁੰਡਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਤੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸੀ। ਕੁੜੀ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਉਤੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਏ।

ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਉਹਦੇ ਮਾਂ ਤੇ ਪਿਓ ਨੇ ਆ ਕੇ ਜਦ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ ਤਾਂ ਵਾਰੇ ਵਾਰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਊਂਮ ਲਿਆ।

ਬੱਚੇ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਸਿਆਣਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ਸਿਆਣਪ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

— — —

ਜੇਟ ਮਚਲੇ

ਦੋ ਜੇਟ ਮੇਲੇ ਗਏ।

ਮੇਲੇ ਵਿਚ ਪੁੱਜ ਕੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹਲਵਾਈ ਦੀ ਇਕ ਵਡੀ ਸਾਰੀ ਦੁਕਾਨ ਵੇਖੀ। ਬਾਲਾਂ ਵਿਚ ਵਰਕ ਲਗੀਆਂ ਵੰਨ ਮੁ-ਵੰਨੀਆਂ ਮਠਿਆਈਆਂ ਤੇ ਘਿਓ ਪਕਣ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਲੈ ਆਂਦਾ।

ਦੋਹਾਂ ਨੇ, ਪਰੇ ਜਿਹੇ ਖਲੋ ਕੇ ਸਲਾਹ ਬਣਾਈ, ਤਾਂ ਅੱਜ ਰਜ ਕੇ ਮਠਿਆਈ ਖਾਈਏ ਤੇ ਪੈਸਾ ਇਕ ਨਾ ਖੁਲੇ ਪੱਲਿਓਂ।

ਸਲਾਹ ਮਿਥ ਕੇ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਜਟ ਹਟੀ ਅਗੇ ਆਇਆ ਤੇ ਵਿਚੋਂ ਖਚਰਾ ਪਰ ਬਾਹਰੋਂ ਭੋਲਾ ਬਣ ਕੇ ਆਖਣ ਲਗਾ: “ਵਾਹ ਬਈ ਵਾਹ ਸ਼ਾਹਜੀ, ਕਾਹਨੂੰ ਕਹਿਨੈ, ਮਠਿਆਈਆਂ ਕੀ ਬਣਾਈਆਂ ਨੇ, ਬਸ ਹੱਦਾਂ ਈ ਭੰਨ ਦਿਤੀਆਂ—ਮਠਿਆਈ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਦੇਖਣੀ—ਹਾਂ, ਕੀ ਭਾਓ ਕਢਿਆ ਫੇਰ?”

ਹਲਵਾਈ ਨੇ ਜਟ ਵਲ ਦੇਖ ਕੇ ਸੋਚਿਆ, ਗਾਹਕ ਤਾਂ ਕੋਈ ਭਾਗਵਾਨ ਜਾਪਦੇ। ਇਹਦੀ ਬਹੁਣੀ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਮੇਲਾ ਚੰਗਾ ਲਗ ਗਿਆ ਤਾਂ ਸਾਲ ਭਰ ਦੀਆਂ ਕਸਰਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਭਾਓ ਨੂੰ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਨਰਮ ਰਖਦਿਆਂ ਉਹਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿਤਾ: “ਚੋਧਰੀ, ਤੇਨੂੰ ਵਧ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ,

ਬਹੁਣੀ ਦਾ ਵੇਲੈ, ਸਵਾ ਰੁਪਏ ਸੇਰ ਲਾ ਦਿਆਂਗਾ, ਚਲ ਕੀ ਘਾਟਾ ਵਾਧੈ, ਤੇਰੀ ਬਹੁਣੀ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨੀ ਐਂ ਬਖਤਾਵਰ ਦੀ।”

ਜਿਹੜੀ ਵਿਉਂਤ ਜਟ ਬਣਾ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਂ ਹਟੀ ਵਾਲਾ ਚਾਹੇ ਢਾਈ ਰੁਪਏ ਸੇਰ ਆਖ ਦਿੰਦਾ, ਉਹਨੂੰ ਕੀ ਮਹਿੰਗਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਤੇ ਫੇਰ ਵੀ ਉਹਨੇ ਇਕ ਆਮ ਗਾਹਕ ਵਾਂਗ ਆਖਿਆ : “ਬਈ ਸ਼ਾਹ ਜੀ, ਮਠਿਆਈ ਖਾਣੀ ਐਂ ਚੰਗੀਓ, ਰਜ ਕੇ ਠੀਕ ਠੀਕ ਭਾਓ ਕਰ, ਬਣ ਕੇ ਜੋਖ ਦੇ ਸੇਰ ਪੱਕੀ।”

“ਮਖਾਂ ਤੂੰ ਬੇ-ਫਿਕਰ ਰਹੁ ਸਰਦਾਰ, ਇਹ ਵੀ ਤੇਰੀ ਖਾਤਰ ਐ, ਦੇਖ ਲਈਂ, ਡੂਢ ਰੁਪਏ ਵਿੱਕੂ ਐਥੇ ਈ.....।” ਤੇ ਹਲਵਾਈ ਨੇ ਇਕ ਸੇਰ ਮਠਿਆਈ ਤੋਲ ਕੇ ਕਾਗਜ਼ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿਤੀ।

ਬੰਬ ਉਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਜੱਟ ਸੁਆਦ ਨਾਲ ਮਠਿਆਈ ਖਾਣ ਲਗਾ।

ਏਨੇ ਵਿਚ ਦੂਜਾ ਜਟ ਆਇਆ ਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਪਹਿਲੇ ਜਟ ਵਾਂਗ ਹੀ ਮਠਿਆਈ ਦੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਕਰਨ ਲਗਾ ਤੇ ਨਾਲੇ ਭਾਓ ਪੁਛਿਆ। ਪਰ ਪਹਿਲੇ ਜਟ ਨਾਲ ਉਹਨੇ ਕੋਈ ਗਲ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਨਾ ਅੱਖ ਮਲਾਈ, ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਹਲਵਾਈ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਸਵਾ ਰੁਪਏ ਸੇਰ ਦਾ ਭਾਓ ਦਸਿਆ ਤੇ ਜਟ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਇਕ ਸੇਰ ਮਠਿਆਈ ਤੋਲਣ ਲਈ ਆਖ ਦਿਤਾ।

ਹਲਵਾਈ ਨੇ ਇਕ ਸੇਰ ਮਠਿਆਈ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਤੋਲ ਕੇ ਦੇ ਦਿਤੀ।

ਪਹਿਲੇ ਜਟ ਨੇ ਇਕ ਸੇਰ ਮਠਿਆਈ ਖਤਮ ਕਰਦਿਆਂ ਜ਼ਰਾ ਉਭਰ ਕੇ ਆਖਿਆ : “ਬਈ ਲਾਲਾ ਕਾਹਨੂੰ ਕਹਿਨੈ, ਮਠਿਆਈ ਕਾਹਦੀ ਐ ਤੇਰੀ ਬਸ ਘਿਉ ਦੀਆਂ ਘੁੱਟਾਂ ਨੇ ਨਿਰੀਆਂ

ਦੂਜੇ ਜੱਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦਾ ਪਾਲਾ ਦੱਸਣ ਵਾਂਗ, ਹਲਵਾਈ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਡੂੰਘਾ ਝਾਕ ਕੇ ਆਖਿਆ : “ਖੜ੍ਹ ਜਾ ਓ ਭਾਈ ਲਾਲਾ, ਕਿਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਅਲਸੇਟ ਨਾ ਪਾ ਬੈਠੀ, ਪਹਿਲਾ ਤੂੰ ਇਹ ਦੱਸ, ਮੇਰੇ ਪੈਸੇ ਵੀ ਆ ਲਏ..... ?

ਲੋਕ ਹਲਵਾਈ ਵਲ ਤੱਕਣ ਲਗੇ। ਹਲਵਾਈ ਨੇ ਸੋਚਿਆ : ਜੇ ਮੈਂ ਕਹਿਨਾਂ, ਤੇਰੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਏ ਤਾਂ ਲੋਕ ਸਮਝਣਗੇ ਮਹੀਂ ਬੱਚਾ ਆਂ, ਜਿਹੜਾ ਜਣੇ ਖਣੇ ਨਾਲ ਝਗੜਦਾ ਫਿਰਦਾ। ਨਾਲੇ ਸਾਰਿਆਂ 'ਚ ਬੁਰਾ ਪਉਂ, ਨਾਲੇ ਦੋਹਾਂ ਵਲੋਂ ਹੱਥ ਧੋ ਬੈਠੂੰ। ਹੁਣ ਇਕ ਤੋਂ ਤਾਂ ਮਿਲ ਜਾਣਗੇ। ਇਕ ਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਚਲੇ ਜਾਣ-ਖਾਣ ਖਸਮਾਂ ਨੂੰ। ਪਲ ਕੁ ਭਰ ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰ, ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਦੱਸਣ ਵਾਂਗ, ਹਲਵਾਈ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ “ਹਾਂ, ਬਈ ਚੋਧਰੀ, ਤੈਂ ਖਰੇ ਦੇ ਦਿਤੇ।”

ਦੂਜੇ ਜੱਟ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਯਤੀਨ ਕਰਾਉਂਦਿਆਂ ਬਟ ਆਖਿਆ : “ਬਸ ਫੀਰ-ਜਿਹੇ ਜੇਹੇ ਮੈਂ ਦੇਇਤੇ, ਉਹੋ ਜੇਹੇ ਇਹਨੇ ਵੀ ਦੇ ਦਿਤੇ।”

ਹਲਵਾਈ ਵਿਚਾਰਾ ਠਿੱਠ ਹੋਇਆ ਮੂੰਹ ਅੱਡ ਕੇ ਝਾਕਣ ਲਗਾ। ਪੰਦਰਾਂ ਰੁਪਏ ਨੂੰ ਰੋੜ ਲਾ ਕੇ ਮਰਲੇ ਜੱਟ ਰਸਤੇ ਪਏ।

ਭਰੋਸੇ ਦੀ ਜਿੱਤ

ਇਕ ਕਿਰਸਾਣ ਮੁੰਡਾ ਤੇ ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਮੁੰਡਾ ਇਕ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਮੋਹਨਤ ਮਜ਼ੂਰੀ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਤੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦਾ ਢਿਡ ਤੋਰਦਾ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਗਰੀਬ ਸੀ, ਤਾਂ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਤਿੰਨ ਸੋਹਣੀਆਂ ਗਊਆਂ ਸਨ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੀਆਂ ਸਨ। ਲੈ ਦੇ ਕੇ ਇਹੋ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਸੀ।

ਇਕ ਵਾਰ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਕਾਲ ਪੈ ਗਿਆ। ਦਾਣੇ ਤੇ ਕੁਝ ਦੀ ਪੁਜ ਕੇ ਟੋਟ ਹੋ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਬੰਦੇ ਹੀ ਭੁਖੇ ਮਰਨ ਲਗ ਜਾਣ ਉਦੋਂ ਡੰਗਰਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ? ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਇਕ ਦਿਨ ਮਾਂ ਨੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਗਊਆਂ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਬਾਹਰ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਵੇਚ ਆਵੇ। ਨਾਲੇ ਬੇਜ਼ਬਾਨਾਂ ਦਾ ਤਰਸਾ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਬਚਾਂਗੇ, ਨਾਲੇ ਜੇ ਕੁਝ ਵਟ ਹੋਊ ਉਸ ਨਾਲ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਆਪਣੀ ਦਿਨ ਕਟੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੂ।

ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਗਊਆਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮੋਹ ਸੀ। ਵੇਚਣ ਵਾਲੀ ਗਲ ਸੁਣਕੇ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਖਾਸੀ ਨਾਂਹ ਨੁਕਰ ਕੀਤੀ। ਪਰ ਮਾਂ ਨੇ ਹਾਲਤ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਦਸ ਕੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ “ਪੁਤਰ ਸਭੇ ਦਿਨ ਇਕ ਸਾਰ ਤਾਂ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਅਜ ਹਥ ਤੰਗ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਸੌਖ ਹੋਏ, ਫੇਰ ਲੈ ਲਵਾਂਗੇ। ਗਊਆਂ ਦਾ ਕੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਏਦੋਂ ਵੀ ਚੰਗੀਆਂ ਖਰੀਦ ਲਵੀਂ।

ਨੱਚਣ ਵਾਲੇ ਬਕਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਵਾਪਸ ਘਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਇਹ ਗਲ ਸਾਰੇ ਉਡ ਗਈ। ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਦੀ ਧੀ ਤਕ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਬਕਰਿਆਂ ਦੀ ਸੋਅ ਪੁਜ ਗਈ।

ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਦੀ ਧੀ ਨੇ ਨੱਚਣ ਵਾਲੇ ਬਕਰਿਆਂ ਚੋਂ ਇਕ ਬਕਰਾ ਲੈਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪਿਓ ਨੂੰ ਆਖਿਆ। ਧੀ ਲਾਡਲੀ ਸੀ। ਮੂੰਹੋਂ ਕਢੀ ਹਰ ਗਲ, ਵਾਹ ਲਗਦਿਆਂ, ਪਿਓ ਪੂਰੀ ਕਰਦਾ। ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਨੇ ਮੁੰਡੇ ਕੋਲ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੀ ਧੀ ਦੇ ਪਰਚਾਵ ਲਈ ਇਕ ਬਕਰਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਮੁਲ ਉਹ ਮੰਗੇ, ਉਹੀ ਮੁਲ ਦੇ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਉਤਰ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਇਕ ਬਕਰੇ ਵਟੇ ਇਕ ਗੱਡਾ ਅਨਾਜ ਦਾ ਉਹ ਲਏਗਾ। ਅਨਾਜ ਦਾ ਇਕ ਗੱਡਾ ਭੇਜ ਕੇ ਇਕ ਬਕਰਾ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਨੇ ਮੰਗਵਾ ਲਿਆ।

ਪਰ ਕੁੜੀ ਦੇ ਨਚਾਇਆਂ ਬਕਰਾ ਨੱਚਿਆ ਨਾ।

ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਨੇ ਇਕ ਬਕਰਾ ਹੋਰ ਮੰਗ ਭੇਜਿਆ। ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਇਸ ਬਕਰੇ ਦੇ ਮੁਲ ਵਜੋਂ ਗੱਡਾ ਅਨਾਜ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਦੀ ਧੀ ਆਪ ਨਾਲ ਆਵੇ ਤੇ ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ। ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਦੀ ਧੀ ਅਨਾਜ ਦਾ ਗੱਡਾ ਆਪ ਲੈ ਕੇ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਘਰ ਆਈ। ਉਹਦੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੀ। ਦੂਜਾ ਬਕਰਾ ਲਿਆ ਤੇ ਜਾਂਦੀ ਹੋਈ ਇਕ ਮੁੰਦਰੀ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਦੇ ਗਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਰੰਗੇ ਨਗ ਜੜੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਪਰ, ਲਖ ਯਤਨ ਕੀਤਿਆਂ ਦੋਵੇਂ ਬਕਰੇ ਵੀ ਨਾ ਨੱਚੇ।

ਕੁੜੀ ਰੋਣ-ਹਾਕੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਹਨੇ ਪਿਓ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਲਗੇ, ਉਹਨੂੰ ਤੀਜਾ ਬਕਰਾ ਵੀ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਪਿਓ ਨੇ ਤੀਜੇ ਬਕਰੇ ਲਈ ਸੁਨੇਹਾ ਭੇਜਿਆ। ਉੱਤਰ

ਨੌਜਵਾਨ ਬੜੀ ਸਜ ਧਜ ਨਾਲ ਰਥਾਂ ਘੋੜਿਆਂ ਉਤੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਦੀ ਨਗਰੀ ਵਿਚ ਢੁਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਕ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਜਿਹਾ ਨੌ-ਜਵਾਨ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਘੋੜੇ ਉਤੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਕਿਰਸਾਨ ਮੁੰਡਾ ਫਿਰਦਾ ਫਿਰਾਂਦਾ ਦਿਸਿਆ। ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਕਿਰਸਾਨ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਦੀ ਧੀ ਬਾਰੇ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਗੱਲਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਕਿਰਸਾਨ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਸੈਨਤ ਸੁਣੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਦੀ ਧੀ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ, ਜੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਰਗੀ ਸੋਹਣੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਪੁਆ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਚੱਲੇ ਤਾਂ ਮੈਂਕੇ ਸਿਰ ਉਹ, ਉਹ ਨੂੰ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੱਸ ਦੇਗਾ।

ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਨੇ ਝਟ ਕਿਰਸਾਨ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਰਗੀ ਰੇਸ਼ਮੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਪੁਆ ਦਿਤੀ। ਦੋਵੇਂ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਦੇ ਮਹਿਲਾਂ ਵਲ ਤੁਰ ਪਏ।

ਅੱਗੇ ਦਰਬਾਰ ਖਚਾ ਖਚ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤਿਲ ਸੁੱਟਣ ਨੂੰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬੋਹੜੇ ਚਿਰ ਤਕ ਐਲਾਨ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਸਹੀ ਵੇਲਾਂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਪ੍ਰੋਰਾਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਨੇ ਉੱਠ ਕੇ ਭਰੀ ਸਭਾ ਵਿਚ ਆਖਿਆ ਕਿ ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਆਏ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣਿਆਂ ਦਾ ਦਿਲੋਂ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹਾਂ। ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਇਕ ਨਾਲ ਹੀ ਵਿਆਹ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਦੇ ਘਰ ਆਏ ਸਭ ਉਹਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਯੋਗ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਹਨ। ਤੇ ਫੇਰ ਉਹ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਮੈਂ ਵਿਆਹ ਵਾਲੀ ਸ਼ਰਤ ਆਪ ਸਾਰਿਆਂ ਅਗੇ ਦੁਹਰਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਇਹ ਆਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਵੀ ਮੇਰੀ ਪਿਆਰੀ ਧੀ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿਚਲੇ ਤਿੰਨ ਰੰਗਦਾਰ ਵਾਲਾਂ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਦੱਸ ਸਕੇਗਾ ਉਸ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਬੱਚੀ ਦਾ ਵਿਆਹ

ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ ।

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸਭੋ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਲ ਤੱਕਣ ਲਗੇ। ਇਕ ਚਰਚਾ ਜਿਹੀ ਛਿੜ ਗਈ। ਅਖੀਰ ਬਾਰੋ ਬਾਰ ਨੌਜਵਾਨ ਉੱਠਣ ਲਗੇ। ਕੋਈ ਕੁਝ ਦੱਸੇ, ਕੋਈ ਕੁਝ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੋਈ ਰੰਗ ਗਲਤ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਕੋਈ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਭੋ ਗਲਤ ਹੋਣ। ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਵੀ ਤਿੰਨਾਂ ਵਾਲਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਰੰਗ ਨਾ ਦੱਸੇ ਗਏ। ਕਿਰਸਾਨ ਮੁੰਡੇ ਵਾਲਾ ਸਾਥੀ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ ਛੇਤੀ ਉਹਨੂੰ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਪੁਛ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਦੱਸਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਨੇ ਕੁਝ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਉਠ ਕੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਕਿਉਂ, ਕੀ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ? ਤਾਂ ਝੱਟ ਸੁਹਣੇ ਲਿਬਾਸ ਵਿਚ ਕਿਰਸਾਨ ਮੁੰਡਾ ਉਠਿਆ ਸਭ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਨੇ ਆਖਿਆ : “ਮੈਂ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ,” ਤੇ ਉਹ ਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਤਿੰਨਾਂ ਵਾਲਾਂ ਦੇ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦੱਸ ਦਿਤੇ ।

ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਮੰਨ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ਨੇ ਆਖਿਆ : “ਬਿਲਕੁਲ ਠੀਕ ।”

ਪਰ ਝੱਟ ਹੀ ਇਹ ਜਾਣ ਕੇ ਇਹ ਕੋਈ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਜਾਂ ਅਮੀਰਜ਼ਾਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਈ ਰਾਜਕੁਮਾਰਾਂ ਤੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੇ ਰੋਲਾ ਪਾ ਦਿਤਾ : “ਇਹ ਧੋਖਾ ਹੈ, ਬਿਲਕੁਲ ਧੋਖਾ-ਅਸੀਂ ਇਓਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਾ.....।”

ਪਰ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਨੇ ਉਠ ਕੇ ਸਭਾ ਉਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਇਆ, ਤੇ ਆਖਿਆ : “ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਗਲਤ ਕਹਿੰਦੇ ਓ— ਰੋਂਡ ਨਹੀਂ ਪਿੱਟਣੀ ਚਾਹੀਦੀ--ਇਹ ਧੋਖਾ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਭਰੋਸੇ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੈ।”

ਕਿਰਸਾਨ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਧੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ।

ਕਿਸੇ ਦੀ ਧੀ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਵਹੁਟੀ

ਕੋਈ ਡੇਝ ਸੌ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਸਿਆਲਕੋਟ ਦੇ ਇਕ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਕ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਕਰੋੜੀ ਮਲ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਕਰੋੜੀ ਮਲ ਬਹੁਤ ਕੰਜੂਸ ਸੀ। ਉਤੇ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗਰੀਬੜਾ ਜਿਹਾ ਟੁੱਟੀ ਭੱਜੀ ਹਾਲਤ ਵਾਲਾ ਜਾਪਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਂਜ ਉਹਨੇ ਕੋੜੀ ਕੋੜੀ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਧਨ ਜੋੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ : ਖੁਰਜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਖੁਰਜੀਆਂ ਤੇ ਧਜਾਂ ਦੀਆਂ ਧਜਾਂ ਉਹ ਨੇ ਜੋੜ ਰਖੀਆਂ ਸਨ। ਆਪਣੇ ਘਰ ਭੋਰੇ ਬਣਾ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਧਨ ਉਹ ਨੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਦੱਬ ਰਖਿਆ ਸੀ।

ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਕਰੋੜੀ ਮਲ ਦੀ ਨਿਕੀ ਜੇਹੀ ਲੂਣ ਤੇਲ ਦੀ ਹੱਟੀ ਸੀ। ਪਰ ਮੁਖ ਕੰਮ ਉਹ ਦਾ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੱਕ ਉਹ ਦੀਆਂ ਸਾਮੀਆਂ ਸਨ। ਹਰ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਉਹ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਬਣੌਤ ਹੁੰਦਾ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਸਦਾ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਦਾ ਵਿਆਜ ਆਦਿ ਉਗਰਾਂਹਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਇਸੇ ਵਿਆਜ ਤੇ ਸੰਕੋਚ ਨਾਲ ਉਹਦਾ ਧਨ ਵਧਦਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮਸ਼ੀਨਾਂ, ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਦਾ ਨਵਾਂ ਰਿਵਾਜ ਪਿਆ ਸੀ। ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਇਕ ਵਿਓਪਾਰੀ

ਸੀ ਕਿ ਕਰੋੜੀ ਮਲ ਏਨਾਂ ਅਮੀਰ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਦੇ ਸਾਹੂਕਾਰੇ ਦੀ ਏਨੀ ਧਾਂਕ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਪਰ ਉਹਦਾ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਤੇ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਏਨੀ ਸਾਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਪੁਜ ਕੇ ਗਰੀਬ ਹੋਵੇ। ਉਹ ਇਸ ਗਲੋਂ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਕਿ ਏਨੇ ਪੈਸੇ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਵੀ ਸ਼ਾਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਏਨੀ ਭੈੜੀ ਹਾਲਤ ਕਿਵੇਂ ਰਖ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀ ਕੋਲ ਕੀ ਧਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਏਨੇ ਨੂੰ ਦੋ ਖੋਤਿਆਂ ਉਤੇ ਕੋਈ ਜਿਨਸ ਆਦਿ ਲੱਦੀ ਇਕ ਕੰਗਲਾ ਜਿਹਾ ਆਦਮੀ ਆ ਗਿਆ। ਬੁਢੀ ਨੇ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹੋ ਲਾਲਾ ਕਰੋੜੀ ਮਲ ਹੈ। ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਨੇ ਕਰੋੜੀ ਮਲ ਨਾਲ ਥੋਹੜੀ ਬਹੁਤ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕੀਤੀ ਤੇ ਆਪਣੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਕਰਾਈ। ਕਰੋੜੀ ਮਲ ਨੇ ਦੂਰੋਂ ਆਏ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਪੁਛੀ। ਉਹ ਨੇ ਆਖਿਆ ਰੋਟੀ ਉਹ ਹੁਣੇ ਖਾ ਚੁਕਾ ਹੈ ਕਰੋੜੀ ਮਲ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਰਾ ਰੋਟੀ ਖਾ ਲਵੇ, ਬਾਕੀ ਗੱਲ ਫੇਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਦੋ ਰੋਟੀਆਂ ਉਤੇ ਅਚਾਰ ਰਖ ਕੇ ਕਰੋੜੀ ਮਲ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਲੱਗਾ।

ਰੋਟੀ ਤੋਂ ਵਿਹਲਾ ਹੋ ਕੇ ਕਰੋੜੀ ਮਲ ਨੇ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਨੂੰ ਆਉਣ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਪੁਛਿਆ। ਉਹ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਨੂੰ ਫਲਾਣੇ ਫਲਾਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਲਈ ਪੂਰੇ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਿਆ ਮੁੱਲ ਦੇ ਕਈ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਹੁੰਦੇ ਵੀ ਬਹੁਤੇ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਰੁਪਏ ਸਨ। ਵਿਆਜ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੀਯਤ ਹੋ ਗਈਆਂ ਕਰੋੜੀ ਮਲ ਨੇ ਰੁਪਿਆ ਦੇਣਾ ਮੰਨ ਲਿਆ। ਰਕਮ ਤੇ ਲੇਖਾ ਕਰਣ ਦੀ ਮਿਆਦ ਆਦਿ ਸਾਰੀ ਲਿਖਤ ਹੋ ਗਈ। ਰਾਤ ਰਹਿ ਕੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ

ਲਾਹੌਰ ਵਰਗਾ ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਤੇ ਬੈਠਣਾ ਉਠਣਾ ਭਾਲਦਾ ਸੀ ਘਰ ਵਾਲੇ ਉਹਦੀਆਂ ਬਦਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਗਲਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਦੇਖ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਕਦੇ ਉਹ ਆਖੇ : ਅਜ ਮੁਰਗਾ ਬਣਾਓ, ਕਦੇ ਆਖੇ : ਅਮਲੇਟ ! ਕਦੇ ਆਖੇ : ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ, ਡਬਲਰੋਟੀਆਂ ਦੇ ਟੈਸਟ ਬਣਾਓ, ਕਦੇ ਕਹੇ : ਖਾਣੇ ਦੇ ਨਾਲ ਫਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਨੇ। ਕਦੇ ਉਹਨੇ ਮੂੰਗੀ ਦੀ ਦਾਲ ਵੀ ਰੋਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖਾਧੀ। ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੈਂਦਾ। ਹੁਣ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕਹੇ ਕਿ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜੇਹੀ ਸ਼ਰਾਬ ਵੀ ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਪੀਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਪੜੇ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਬਦਲਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸਾਬਣ ਨਾਲ ਨਹਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਉਹਦੀਆਂ ਗਲਾਂ ਸੁਣ ਸੁਣ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਇਹ ਵੀ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਕਿਤੇ ਇਹ ਪਾਗਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਗਿਆ।

ਗਲ ਕੀ ਕਰੋੜੀਮਲ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਇਸ ਗਲੋਂ ਨਿਤ ਝਗੜਾ ਰਹਿਣ ਲਗਾ ਉਹ ਆਖੇ : ਤੁਹਾਨੂੰ ਜਿਉਣਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਉਹ ਆਖਣ : ਸ਼ਰਿਰ ਜਾ ਕੇ ਤੇਰਾ ਸਿਰ ਫਿਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਿਤ ਦਾ ਕਲੇਸ਼ ਖੜਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਜਦੋਂ ਇਹ ਗਲ ਸਾਰੇ ਆਂਢ ਗੁਆਂਢ ਵਿਚ ਖਿੰਡ ਕੇ ਚਰਚਾ ਬਣ ਗਈ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਦਾ ਇਕ ਸਿਆਣਾ ਬਜ਼ੁਰਗ ਕਰੋੜੀ ਮਲ ਦੇ ਘਰ ਆਇਆ। ਅਗੇ ਘਰ ਵਿਚ ਉਹੀ ਝਗੜਾ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੇ ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਕਰੋੜੀ ਮਲ ਦਾ ਮੋਢਾ ਫੜਕੇ ਆਖਿਆ : “ਲਾਲਾ ਕਰੋੜੀ ਮਲ ਮੈਂ ਬਹੁਤੀ ਗਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ, ਬਸ ਏਨੀਓਂ ਗਲ ਕਹਿਣ ਆਇਆਂ ਕਿ ਲਛਮੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਧੀ ਬਣ ਕੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਵਹੁਟੀ ਬਣਕੇ, ਤੇ ਤੇਰੇ ਘਰ ਲਛਮੀ ਧੀ ਬਣ ਕੇ ਆਈ ਹੈ।”

ਵੇਰੇ ਦਾ ਫਲ

ਇਕ ਜੱਟ ਦੇ ਚਾਰ ਪੁੱਤਰ ਸਨ ਪਰ ਚਾਰੇ ਨਾਲਾਇਕ।
ਅੱਵਲ ਦਰਜੇ ਦੇ ਇੱਲਤਾਂ, ਦੰਗਈ। ਨਿੱਤ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ
ਸੂਹਣ ਖੜ੍ਹੀ ਰੱਖਣ। ਆਪੇ ਵਿਚ ਲੜਦੇ ਰਿਹਾ ਕਰਨ। ਨਾ ਕੰਮ
ਕਰਨ ਨਾ ਕਾਰ। ਘਰ ਆਏ, ਰੋਟੀ ਖਾਧੀ, ਬਾਹਰ ਤੁਰ ਗਏ ਤੇ
ਸੰਝ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਵੇਲੇ ਫੇਰ ਆ ਗਏ, ਰੋਟੀ ਖਾਧੀ ਤੇ ਸੌਹ ਰਹੇ।

ਜੱਟ ਵਿਚਾਰਾ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਤੰਗ ਆਇਆ। ਬਥੇਰਾ
ਸਮਝਾਇਆ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਮੰਨੀ। ਇਸੇ ਗਮ ਵਿਚ ਘੁਲਦਾ
ਵਿਚਾਰਾ ਛੇਤੀ ਬੁਢਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਖੀਰ ਬੀਮਾਰ ਪੈ ਗਿਆ।

ਬੀਮਾਰੀ ਕਾਫੀ ਵਧ ਗਈ। ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲਾਇਕ
ਮੁੰਡਿਆਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਝੋਰਾ ਸੀ। ਪਿਛੋਂ ਕੀ ਬਣੂ ਕਿਵੇਂ ਗੁਜ਼ਰ
ਕਰਨਗੇ। ਇਸੇ ਫਿਕਰ ਨਾਲ ਉਹ ਦਾ ਦਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਨਿਕਲਦਾ।

ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ ਦਾ ਜੀ ਕੁਝ ਵਧੇਰੇ ਹੀ ਤੰਗ ਹੋ ਗਿਆ।
ਸਾਹ ਵੀ ਕੁਝ ਖਿੱਚਵਾਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਾਰਾਂ ਪੁੱਤਾਂ ਨੂੰ
ਕੋਲ ਬੁਲਾਇਆ ਤਾਂ ਜੋ ਖਬਰੇ ਇਸੇ ਵੇਲੇ ਦੀ ਕਹੀ ਹੋਈ ਗੱਲ
ਰਾਸ ਆ ਜਾਵੇ।

ਚਾਰੇ ਪੁੱਤਰ, ਬੀਮਾਰ ਪਿਓ ਦੇ ਮੰਜੇ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਆ

ਕੇ ਬਹਿ ਗਏ। ਪਿਓ ਨੇ ਇਕ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਸੂਤ ਦੀ ਅੱਟੀ ਦੇਂਦਿਆਂ ਆਖਿਆ:

“ਲੈ ਪੁੱਤਰ, ਇਸ ਅੱਟੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਇਕ ਤੰਦ ਤੋੜ ਦੇਹ।”

ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਅੱਟੀ ਫੜੀ, ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਤੰਦ ਅੱਡ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਹ ਨੂੰ ਬੜੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਤੋੜ ਦਿਤਾ।

ਫੇਰ ਪਿਓ ਨੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਪਣੇ ਸਭੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ ਅੱਟੀ ਫੜੀ। ਇਕ ਇਕ ਤੰਦ ਅੱਡ ਕਰਕੇ ਤੇ ਸੌਖ ਨਾਲ ਤੋੜ ਦਿਖਾਈ।

ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਪਿਓ ਨੇ ਫੇਰ ਪਹਿਲੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਅੱਟੀ ਫੜਾਈ ਤੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਤੂੰ ਇਸ ਪੂਰੀ ਅੱਟੀ ਨੂੰ ਵਿਚਕਾਰੋਂ ਤੋੜ ਕੇ ਦਿਖਾ।

ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਅੱਟੀ ਫੜੀ, ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾਇਆ। ਪਰ ਅੱਟੀ ਟੁੱਟ ਨਾ ਸਕੀ। ਉਹ ਦਾ ਮੂੰਹ ਲਾਲ ਹੋ ਗਿਆ—ਅਖੀਰ ਉਹ ਹੰਭ ਗਿਆ, ਪਰ ਉਹ ਅੱਟੀ ਨਾ ਤੋੜ ਸਕਿਆ।

ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਅੱਟੀ ਲੈ ਕੇ ਫੇਰ ਪਿਓ ਨੇ ਸਾਰੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਰੋ ਵਾਰੀ ਫੜਾਈ ਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਪਰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਜ਼ੋਰ ਲਾ ਕੇ ਦੇਖ ਲਿਆ, ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਵੀ ਅੱਟੀ ਟੁੱਟ ਨਾ ਸਕੀ।

ਓੜਕ ਪਿਓ ਨੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਠਹੁੰਮੇ ਤੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਆਖਿਆ: “ਬਚਿਓ! ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਕਰਵਾ ਕੇ ਦੱਸਣ ਦਾ ਮੇਰਾ ਬਸ ਇਹੋ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਏਕੇ ਵਿਚ ਏਨੀ ਤਾਕਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਆਪੋ ਵਿਚ ਪਾਟੇ ਰਹੋ ਤਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੱਚੀ ਤੰਦ ਵਾਂਗ ਕਢੇ ਵੀ, ਤੋੜ ਦੇਵੇਗਾ। ਜੇ ਇਕ ਹੋ ਕੇ ਰਹੋ ਤਾਂ ਅੱਟੀ ਵਾਂਗ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਤੋੜ ਸਕਦਾ। ਏਨੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਪਿਛੋਂ ਬੁਢੇ ਨੂੰ ਇਕ ਹਿਚਕੀ ਆਈ ਤੇ ਜਾਪਿਆ ਜਿਵੇਂ ਸਾਸ ਉਲਟ

ਨਾ ਛੱਡੋ । ਕਰ ਕੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਕਣਕ ਬੀਜ ਦਿਓ । ਪਾਧਾ ਨਾ ਪੁਛੋ ।”

ਅਖੀਰ ਚੋਹਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਕਣਕ ਬੀਜ ਬਿਤੀ ।

ਸਮਾਂ ਪੈ ਕੇ ਫਸਲ ਉਗੀ । ਬੜੀ ਸੁਹਣੀ ਫਸਲ । ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਨਾਲੋਂ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਖੇਤ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧ ਨਿੱਸਰਿਆ । ਕੰਧਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਪੇਲੀਆਂ ਹਵਾ ਵਿਚ ਝੁਮਦੀਆਂ ਸਨ । ਗਿੱਠ ਗਿੱਠ ਲੰਬੀਆਂ ਬੱਲੀਆਂ ਲਗੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੇਰਾਂ ਵਰਗੇ ਮੋਟੇ ਦਾਣੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ । ਵਾਢੀਆਂ ਪਈਆਂ ਤੇ ਜਦੋਂ ਬੋਹਲ ਚੁਕਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਨਾਲੋਂ ਇਹਨਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਕਣਕ ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਵਧ ਹੋਈ । ਉਨੀ ਭੋਂ ਵਿਚੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਏਨੇ ਦਾਣੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਹੋਏ ।

ਜਦੋਂ ਚਾਰੇ ਭਰਾ ਪਿੜ ਵਿਚ, ਬੋਹਲ ਦੇ ਕੋਲ, ਖੁਸ਼ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਨ ਤਾਂ ਉਹੀ ਵਡਾਰੂ ਆਇਆ ਜਿਸਨੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦਾ ਖਿਆਲ ਛੱਡ ਕੇ ਕਣਕ ਬੀਜਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਦਿਤੀ ਸੀ । ਵਡਾਰੂ ਨੇ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ : “ਪੁਤਰੇ, ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਓ ਨੇ ਬੂਠ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਖਿਆ ਉਹਦੀ ਗਲ ਸਚ ਹੈ” ਤੇ ਉਹਨੇ ਬੋਹਲ ਵਲ ਸੈਨਤ ਕਰ ਕੇ ਆਖਿਆ : “ਇਹੀ ਹੈ ਉਹ ਖਜ਼ਾਨਾ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਉਹਨੇ ਆਖਿਆ ਸੀ । ਏਕਾ ਤੇ ਮੇਹਨਤ ਹੀ ਤਾਂ ਅਸਲੀ ਦੌਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ।

ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਚਾਰੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋ ਕੇ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਭਰੋਸਾ ਪੱਕਾ ਹੋ ਗਿਆ । ਹੁਣ ਉਹ ਕਦੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਜੀ ਨਹੀਂ ਸਨ ਚੁਰਾਂਦੇ, ਸਗੋਂ ਹਰ ਕੰਮ ਨਠ ਕੇ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਏਕੇ ਅਗੇ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਯਰਕਦਾ ਸੀ ।

ਏਕੇ ਦੀ ਬਰਕਤ

ਇਕ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਕ ਗਰੀਬ ਟੱਬਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਸਬੱਬ ਨਾਲ ਇਹ ਟੱਬਰ ਏਨਾਂ ਗਰੀਬ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ ਕਿ ਦਿਨੋ ਦਿਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਲਾਂਘਾ ਲੰਘਣਾ ਔਖਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਖੀਰ ਇਹ ਟੱਬਰ ਪਿੰਡ ਛੱਡਣ ਉੱਤੇ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਕ ਦਿਨ ਘਰ ਦਾ ਮਾੜਾ ਮੋਟਾ ਸਮਾਨ ਢੁਕ ਕੇ, ਸਾਰੇ ਜੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲ ਤੁਰੇ।

ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਲੰਮੇ ਸਫ਼ਰ ਮਗਰੋਂ ਇਕ ਸੰਝ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਡੇਰਾ ਕੀਤਾ। ਟੱਬਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੇ ਨੇ, ਜੋ ਬਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਪਿਓ ਸੀ, ਇਕ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਹ ਰੋਟੀ ਪਕਾਉਣ ਲਈ ਲਕੜੀਆਂ ਚੁਗ ਲਿਆਵੇ। ਪਿਓ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੁਣਕੇ ਵਡਾ ਮੁੰਡਾ ਝਟ ਪੱਟ ਲਕੜੀਆਂ ਲੈਣ ਚਲਾ ਗਿਆ ਪਿਓ ਨੇ ਛੋਟੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਛੋਟਾ ਮੁੰਡਾ ਬਿਨਾ ਹੁਜਤ ਕੀਤੇ ਪਾਣੀ ਲੈ ਆਇਆ। ਮਾਂ ਨੇ ਧੀ ਨੂੰ ਆਟਾ ਗੁੰਨਣ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਧੀ ਚਾਈਂ ਚਾਈਂ ਆਟਾ ਗੁੰਨਣ ਲੱਗੀ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਅਗ ਬਾਲੀ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਰੋਟੀਆਂ ਲਾਹੀਆਂ, ਗਲ ਕੀ ਘਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਜੀ ਨੂੰ, ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ, ਕਿ ਉਹ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ।

ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਇਕ ਜੋਗੀ ਆਇਆ, ਜੋ ਇਸੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਤ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਕਿਤੇ ਬਿਤਾਈ ਸੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਹਿੰਮਤ, ਏਕਾ ਤੇ ਸਾਂਝੀ ਭਲਿਆਈ ਲਈ ਇਕ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਦੇਖ ਲਈ ਹੋਈ ਸੀ।

ਜੋਗੀ ਨੇ ਅਮਨ ਤੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਟੱਬਰ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਖਾਹ ਮਖਾਹ ਝਿੜਕਣਾ ਤੇ ਘੁੰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਆਖਣ ਲਗਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿਆਂਗਾ। ਮੈਂ ਇਸ ਜੰਗਲ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹਾਂ— ਇਥੋਂ ਦੇੜ ਜਾਓ।

ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਜੋਗੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਲ ਤਕਦੇ ਰਹੇ। ਪਰ ਜਦ ਉਹ ਨਾ ਹੀ ਹਟਿਆ ਤਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੇਰੇ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਹੰਕਾਹੀ ਨੂੰ ਫੜ ਲਓ। ਇਸ ਦੀ ਖੂਬ ਨੁਕਾਈ ਕਰੋ ਤੇ ਸੋਧ ਕੇ ਸਿਧਾ ਬਣਾ ਦਿਓ।

ਹੁਕਮ ਹੋਣ ਦੀ ਢਿਲ ਸੀ ਕਿ ਟੱਬਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਆਂ, ਮੰਡਿਆਂ ਤੇ ਕੁੜੀਆਂ ਆਦਿ ਸਭ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਉਸ ਸਾਹ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ। ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਉਹਦੀ ਏਨੀ ਮੁਹੰਮਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਗਿੜਗਿੜਾਉਣ ਲਗਾ। ਤੇ ਆਖਿਆ : “ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰੋ ਨਾ, ਜੋ ਕੁਝ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਹੈ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੇ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ”

ਇਸ ਸ਼ਰਤ ਉਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜੋਗੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ : ਇਸ ਜੋਗੀ ਕੋਲ ਬੜਾ ਧਨ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹਨੇ ਆਪਣੀ ਕੁਟੀਆ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੀ ਕਿਤੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਲੁਕਾ ਕੇ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜੋਗੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਧਨ— ਸੋਨਾ, ਚਾਂਦੀ, ਹੀਰੇ, ਜੁਆਹਰ ਤੇ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਮੋਹਰਾਂ ਦੀ ਥੈਲੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿਤੀਆਂ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਟੱਬਰ ਬਹੁਤ ਅਮੀਰ ਧਨੀ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਮੁੜਿਆ।

ਵਿਚ ਫੁਟ ਹੈ ਏਕੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਖਟ ਸਕਦਾ । ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਕਮਾਈ ਅਸਲ ਵਿਚ ਹੈ ਹੀ ਏਕਾ ।”

ਜੋਗੀ ਦੀ ਗਲ ਸੁਣ ਕੇ ਟੱਬਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀ ਆਪੋ ਵਿਚ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਲ ਝਾਕਣ ਲਗੇ ।

ਜੋਗੀ ਨੇ ਫੇਰ ਆਖਿਆ, “ਇਉਂ ਮੂਰਖਾਂ ਵਾਂਗ ਝਾਕਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ । ਜਾਓ ਵਾਪਸ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਜਾਓ ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਟੱਬਰ ਵਿਚ ਏਕਾ ਕਰੋ.....।”

ਇਸ ਟਬਰ ਨੂੰ ਸੋਨਾ, ਚਾਂਦੀ, ਹੀਰੇ, ਜਵਾਹਰ ਤੇ ਮੋਹਰਾਂ ਦੀਆਂ ਥੈਲੀਆਂ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਸਭ ਕਾਸੇ ਨਾਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵਧ ਮੁਲ ਦੀ ਉਚੀ ਮਤ ਦੇ ਕੇ ਜੋਗੀ ਵਾਪਸ ਆਪਣੀ ਕੁਟਿਆ ਵਲ ਤੁਰ ਪਿਆ ।

ਜੇ ਸਮਝੋ ਤਾਂ ਅਮਲੀ ਧਨ ਨਾਲ ਇਹ ਟੱਬਰ ਵੀ ਅਮੀਰ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ।

ਚੁਗਲ ਖੋਰ

ਇਕ ਚੁਗਲ ਖੋਰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਘਰੋਂ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਫਿਰਦੇ ਫਿਰਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ ਉਹ ਇਕ ਜੱਟ ਨੂੰ ਜਾ ਮਿਲਿਆ ਤੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਖੇਤੀ ਪੱਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਢੰਗਾ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ, ਜੇ ਲੋੜ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਾਮਾ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।

ਕੁਦਰਤੀ ਜੱਟ ਨੂੰ ਵੀ ਅਗੇ ਕਾਮੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਆਖਿਆ : “ਖੋਰ, ਰਖ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਲਵਾਂਗਾ, ਪਰ ਤੂੰ ਇਹ ਦੱਸ ਕਿ ਤਲਬ ਕੀ ਲਏਂਗਾ ?”

ਚੁਗਲ ਖੋਰ ਨੇ ਉਤਰ ਦਿਤਾ : “ਤਲਬ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਬਹੁਤੀ ਨਹੀਂ, ‘ਬੱਸ ਰੋਟੀ ਕੱਪੜਾ ਤੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਮਗਰੋਂ ਇਕ ਚੁਗਲੀ ਖਾਣ ਦਾ ਹੱਕ।”

ਜੱਟ ਨੇ ਉਹ ਦੀ ਗਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਬੜਾ ਸਸਤਾ ਸੇਵਾ ਹੈ—ਰੋਟੀ ਕੱਪੜੇ ਉਤੇ ਹੀ ਕਾਮਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ—ਬਾਕੀ ਰਹੀ ਚੁਗਲੀ, ਸੋ ਉਹ ਦੀ ਉਹ ਨੇ ਕੋਈ ਵਾਹ ਹੀ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਨੇ ਸੋਚਿਆ : ਚੁਗਲੀ ਦਾ ਕੀ ਹੈ—ਕਰ ਲਵੇ—ਮੇਰਾ ਕੀ ਵਿਗੜ ਚੱਲਿਆ ਉਹਦੇ ਨਾਲ।

ਏਸ ਸ਼ਰਤ ਉਤੇ ਚੁਗਲ ਖੋਰ ਜੱਟ ਨਾਲ ਕਾਮਾ ਰਲ ਗਿਆ।

ਹਿੰਮਤ ਨੂੰ ਸੋ ਹਮਾਇਤ

ਇਕ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਬੋਹੜੀ ਜੇਹੀ ਉਸ ਕੋਲ ਭੇਂ ਵੀ ਸੀ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਇਕ ਪੁੱਤ ਵੀ ਸੀ, ਜੋ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਦਾ, ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਵਿਹਲਾ ਰਹਿ ਕੇ ਲੰਘਾ ਦਿੰਦਾ ਸੀ।

ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖੇਤੀ ਪੱਤੀ ਆਦਿ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਪਰ ਮੁੰਡਾ ਇਕ ਨਾ ਸੁਣਦਾ। ਗੱਲਾਂ ਹੀ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਟਾਲ ਛਡਦਾ।

ਇਕ ਦਿਨ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਕੋਲ ਬਿਠਾ ਕੇ ਸਮਝਾਉਂਦਿਆਂ ਆਖਿਆ “ਪੁੱਤਰ, ਵਿਹਲੇ ਬੈਠਿਆਂ ਟੱਬਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਲਾਂਘੇ ਨਹੀਂ ਲੰਘਿਆ ਕਰਦੇ। ਕੋਈ ਮਾੜਾ ਮੋਟਾ ਕੰਮ ਧੰਦਾ ਕੀਤਾ ਕਰ। ਆਹਰੇ ਲਗਿਆ ਹੀ ਬੰਦਾ ਸੋਹਣਾ ਲਗਦੈ ਕੰਮ ਤਾਂ ਬੰਦੇ ਦਾ ਭਾਗ ਐ। ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਧੋਂਦੀ ਰਾਣੀ ਕਦੇ ਗੋਲੀ ਨਹੀਂ ਕਹਾਉਂਦੀ। ਸੋ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰ।”

ਇਹ ਗੱਲ ਮੁੰਡੇ ਉਤੇ ਅਸਰ ਕਰ ਗਈ ਤੇ ਉਹਨੇ ਅਪਣੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਮੰਨ ਲਿਆ।

ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਅਪਣੇ ਖੇਤ ਵਿਚ ਧਾਨ ਬੀਜੇ। ਜਦੋਂ ਧਾਨ ਪੱਕਣ ਉਤੇ ਆਏ ਤਾਂ ਉਹ ਦਿਨ ਰਾਤ ਖੇਤ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਲਗਾ।

ਇਕ ਰਾਤ, ਰਾਖੀ ਕਰਦਿਆਂ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਨੀਂਦ ਆ ਗਈ। ਉਸ ਦੇ ਸੁੱਤਿਆਂ ਇਕ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੋਰ ਆਇਆ ਤੇ ਸਾਰਾ ਖੇਤ ਮਿਧ ਗਿਆ। ਉਡਣ ਲਗਿਆਂ ਉਸ ਦਾ ਇਕ ਖੰਭ ਖੇਤ ਵਿਚ ਡਿਗ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਮੁੰਡਾ ਜਾਗਿਆ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਖੇਤ ਉੱਜੜਿਆ ਦੇਖ ਕੇ ਰੋਣ ਲਗਾ। ਪਰ ਹੁਣ ਰੋਇਆਂ ਕੀ ਬਣਦਾ ਸੀ? ਫਿਰਦੇ ਫਿਰਾਉਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਖੇਤ ਵਿਚੋਂ ਸੁਨਹਿਰੀ ਖੰਭ ਲਭ ਪਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਘਰ ਕੱਲਾ ਗਿਆ।

ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਇਸ ਸੁਨਹਿਰੀ ਖੰਭ ਦਾ ਪਤਾ ਉਥੋਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਲਗ ਗਿਆ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਕੋਲ ਬੁਲਾਇਆ ਤੇ ਖੰਭ ਬਾਰੇ ਪੁਛਿਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਮੁੰਡਾ ਚੁਪ ਰਿਹਾ। ਪਰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਖੰਭ ਉਸ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਖੇਤ ਚੋਂ ਲਭਿਆ ਸੀ।

ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸ਼ੱਚ ਨਾ ਆਇਆ। ਉਹ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਸ਼ੱਕ ਸੀ ਕਿ ਮੁੰਡੇ ਕੋਲ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੋਰ ਹੈ, ਜੋ ਉਹ ਦੱਸਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ।

ਰਾਜੇ ਨੇ ਗੁਸੇ ਨਾਲ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, 'ਸੱਤਾਂ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਸੁਨਹਿਰੀ ਖੰਭ ਹੋਰ ਲਿਆ ਦੇਵੇਂ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਅਧਾ ਰਾਜ ਦਿਆਂਗਾ, ਜੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਏਂਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕੋਹਲੂ ਵਿਚ ਪਿੜਾ ਦੇਵਾਂਗਾ।'

ਮੁੰਡਾ ਬਹੁਤ ਡਰ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਲਈ ਤਾਂ ਹੁਣ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਸੁਆਲ ਸੀ। ਵਿਚਾਰਾ ਖੇਤ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਇਥੇ ਉਹ ਨੇ ਮੋਰ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦੇਖੇ। ਮੁੰਡਾ ਉਹਨਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਤਰਦਾ ਇਕ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਪੁੱਜ ਗਿਆ। ਪਰ ਇਥੇ ਮੋਰ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਗੁਆਚ ਗਏ ਸਨ। ਹੁਣ ਉਹ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ? ਉਧਰੋਂ ਰਾਜੇ ਦਾ ਡਰ। ਰਾਜੇ ਦਾ ਖਿਆਲ

ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਮੁੰਡਾ ਫੁਟ ਫੁਟ ਕੇ ਰੋਣ ਲਗ ਪਿਆ ।

ਏਨੇ ਨੂੰ ਮੁੰਡੇ ਕੋਲ ਇਕ ਹਰਨ ਆਇਆ । ਹਰਨ ਨੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ “ਬਈ ਦੋਸਤਾ, ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਰੋਨਾ ਦੇਂ?” ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿਤਾ, “ਮੈਂ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੋਰ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਨਿਕਲਿਆ ਹਾਂ ਜੋ ਮੋਰ ਨਾ ਲੱਭਾ ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਮੈਨੂੰ ਜਾਨੇ ਮਾਰ ਦੇਵੇਗਾ ।”

ਹਿਰਨ ਨੂੰ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਗਲ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਉਤੇ ਤਰਸ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਿੱਠ ਉਤੇ ਬਿਠਾ ਲਿਆ ਤੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਦੌੜ ਪਿਆ ।

ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹਿਰਨ ਇਕ ਅਜੇਹੇ ਥਾਂ ਪੁਜਾ, ਜਿਥੇ ਮੋਰ ਦੇ ਪੈਰ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਫੇਰ ਦਿਸਣ ਲਗ ਪਏ ਸਨ । ਹਿਰਨ ਨੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਉਸ ਥਾਂ ਲਾਹ ਦਿਤਾ ਤੇ ਮੁੰਡਾ ਉਹਨਾਂ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਉਤੇ ਫੇਰ ਤੁਰਨ ਲਗਾ । ਪਰ ਕੁਝ ਦੂਰ ਜਾ ਕੇ ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨ ਫੇਰ ਮਿਟ ਗਏ ਤੇ ਮੁੰਡਾ ਫੇਰ ਰੋਣ ਲਗ ਪਿਆ ।

ਰੋਣ ਦੀ ਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਇਕ ਸ਼ੇਰ ਆਇਆ । ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਮੁੰਡੇ ਕੋਲੋਂ ਰੋਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁਛਿਆ । ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਅਗੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਕਹਿ ਸੁਣਾਇਆ । ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਵੀ ਤਰਸ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ਵੀ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਿੱਠ ਉਤੇ ਬਿਠਾ ਕੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਦੌੜ ਪਿਆ । ਸ਼ੇਰ ਉਥੇ ਪੁਜਾ ਜਿਥੇ ਮੋਰ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਦਿਸਦੇ ਸਨ । ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਉਥੇ ਲਾਹ ਦਿਤਾ ਤੇ ਆਪ ਇਕ ਪਾਸੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ ।

ਮੁੰਡਾ ਫੇਰ ਨਿਸ਼ਾਨਾਂ ਪਿਛੇ ਤੁਰਦਾ ਗਿਆ । ਉਹ ਇਕ ਟਿੱਬੇ ਉਤੇ ਪੁਜ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਇਕ ਸੁਹਣਾ ਬਿਰਛ ਦਿਸਦਾ ਸੀ । ਉਹ ਨੇ ਦੇਖਿਆ, ਬਿਰਛ ਉਤੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੋਰ ਬੈਠਾ ਸੀ । ਪਰ ਬਿਰਛ ਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਮੋਰ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਬਾਰਾਂ ਬਘਿਆੜ ਬੈਠੇ ਸਨ । ਮੁੰਡਾ ਬਘਿਆੜਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਹਿਮ ਗਿਆ ।

ਹੁਣ ਮੁੰਡਾ ਮੋਰ ਦੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਪੁਜ ਚੁਕਾ ਸੀ, ਪਰ ਮੋਰ ਨੂੰ ਫੜ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਉਹ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਦਾ ਵੀ ਚੇਤਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰਾਜੇ ਦੇ ਡਰ ਨਾਲ ਮੁੰਡਾ ਫੇਰ ਰੋਣ ਲਗਾ।

ਅਚਾਨਕ ਮੁੰਡੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਇਕ ਹਾਥੀ ਆ ਗਿਆ। ਹਾਥੀ ਨੇ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਿਠ ਉੱਤੇ ਬਿਠਾ ਲਿਆ। ਬਘਿਆੜਾਂ ਨੇ ਹਾਥੀ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਹਾਥੀ ਸਾਰੇ ਬਘਿਆੜਾਂ ਨੂੰ ਸੁੰਡ ਵਿਚ ਲਪੇਟ ਲਪੇਟ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿਤਾ। ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਬਿਰਫ਼ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੋਰ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ।

ਸੁਨਹਿਰੀ ਮੋਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਮੁੰਡਾ ਰਾਜੇ ਕੋਲ ਆਇਆ। ਰਾਜਾ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣਾ ਅੱਧਾ ਰਾਜ ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਤੇ ਨਾਲੇ ਆਪਣੀ ਪੁੱਤਰੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਉਸ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿਤਾ।

ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹਿੰਮਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹਿੰਮਤ ਨੂੰ ਸੌ ਹਮਾਇਤਾਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਲਾਈ ਲੱਗ

ਇਕ ਜੁਲਾਹਾ ਸਹੁਰੇ ਜਾਣ ਲਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਆਂਢੀ ਜੱਟ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ, ਕਿ ਸਹੁਰੇ ਮੜ੍ਹਕ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ? ਜੱਟ ਦੀ ਜਾਤ ਵਿਚੋਂ ਖਚਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਜੁਲਾਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਮੂਰਖ। ਜੱਟ ਨੇ ਟਿੱਬਰ ਨਾਲ ਆਖਿਆ : ਸਹੁਰੇ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ—ੲਸ ਫੁੱਰਰ, ਫੁੱਰਰ ਕਰਦਾ ਚਲਿਆ ਜਾਈਂ।”

ਫੁੱਰਰ ਫੁੱਰਰ ਕਰਦਾ ਜੁਲਾਹਾ ਸਹੁਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਇਕ ਥਾਂ ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜਾਲ ਲਾਈ ਬੈਠਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਵਿਚ ਪੰਛੀ ਆ ਆ ਫਸਦੇ ਜਾਣ। ਥੋੜੀ ਜੇਹੀ ਦੂਰ ਕੁਝ ਕਬੂਤਰ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਜਾਲ ਸੁਟਣ ਦਾ ਦਾਓ ਲੱਭ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਏਨੇ ਵਿਚ ਫੁੱਰਰ ਫੁੱਰਰ ਕਰਦਾ ਜੁਲਾਹਾ ਆ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਕਬੂਤਰ ਉਡ ਗਏ। ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਗੁਸਾ ਆਇਆ। ਉਹਨੇ ਗੁਸੇ ਵਿਚ ਆਕੇ ਜੁਲਾਹੇ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਤੇ ਆਖਿਆ : ‘ਮੂਰਖਾ, ਇਉਂ ਨਹੀਂ ਕਹੀਂਦਾ, ਸਗੋਂ ਕਹੀਂਦਾ ਹੈ ਕਿ “ਆਈ ਜਾਓ, ਫਸੀ ਜਾਓ-ਆਈ ਜਾਓ, ਫਸੀ ਜਾਓ।”

ਜੁਲਾਹਾ ਸੀ ਵੀ ਮੂਰਖ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦੇ ਆਖੇ ਲਗ ਕੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖਦਾ ਤੁਰਨ ਲਗਾ : “ਆਈ ਜਾਓ, ਫਸੀ ਜਾਓ” ਅੱਗੇ

ਰਾਹ ਵਿਚ ਕੁਝ ਚੋਰ ਚਲੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੁਣਿਆ, “ਆਈ ਜਾਓ, ਫਸੀ ਜਾਓ” ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੜਾ ਰੋਹ ਚੜ੍ਹਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਤਾਂ ਇਹ ਹਦੋਂ ਪਰੇ ਚੰਦਰੀ ਭਾਖਿਆ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜੁਲਾਹੇ ਨੂੰ ਫੜਿਆ ਤੇ ਖੂਬ ਫੈਂਟਿਆ, ਤੇ ਆਖਿਆ : “ਇਉਂ ਨਹੀਂ ਕਹੀਦਾ, ਸਗੋਂ ਕਹੀਦਾ ਹੈ, “ਲਿਆਈ ਜਾਓ, ਰੱਖੀ ਜਾਓ।”

ਹੁਣ ਜੁਲਾਹੇ ਨੇ ਇਹੋ ਬੋਲ ਫੜ ਲਿਆ: “ਲਿਆਈ ਜਾਓ ਰੱਖੀ ਜਾਓ...।” ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹ ਇਕ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਪੁਜਾ। ਅੱਗੇ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਕੋਈ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਗ਼ਮ ਤੇ ਅਫ਼ਸੋਸ ਨਾਲ ਚੁਪ ਚਾਪ ਸਿਰ ਨੀਵੇਂ ਸੁਟੀ ਲੋਕ ਅਰਬੀ ਚੁਕੀ ਮੜੀਆਂ ਵਲ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਜੁਲਾਹੇ ਮੂਰਖ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ, ਕਦੇ, ਕੀ ਗਲ ਆਖਣੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਿਖਾ ਦਿਤਾ, ਉਵੇਂ ਉਸ ਦੇ ਆਖੇ ਲਗ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਅਰਬੀ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹਨ ਝਟ ਆਪਣੇ ਰਟਣ ਅਨੁਸਾਰ ਆਖਿਆ : “ਲਿਆਈ ਜਾਓ, ਰੱਖੀ ਜਾਓ.....।”

ਇਹੋ ਜੇਹੇ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਵੇਰੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਖਦਾ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗਲ ਏਨੀ ਬੁਰੀ ਲਗੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਅਰਬੀ ਤਾਂ ਉਵੇਂ ਰਾਹ ਵਿਚ ਰਖ ਦਿਤੀ ਤੇ ਜੁਲਾਹੇ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਉਹ ਮੁਰੰਮਤ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਬਹੁੜੀਆਂ ਪੁਆਈਆਂ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਮਨਾ ਦਿਤਾ ਕਿ ਮੁੜ ਕਦੇ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਉਹਨਾਂ ਸਮਝਾਇਆ, ਮੂਰਖਾ! ਇਹੋ ਜੇਹੇ ਵੇਲੇ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਕਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ “ਰੱਬਾ ਇਹ ਦਿਨ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਦਿਖਾਈਂ।”

ਜੁਲਾਹੇ ਨੇ ਇਹੋਗੱਲ ਲੜ ਬੰਨ੍ਹ ਲਈ: “ਰੱਬਾ, ਇਹ ਦਿਨ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਦਿਖਾਈਂ।” ਤੇ ਉਹ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਟਦਾ ਤੁਰਨ ਲਗਾ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਇਕ ਪਿੰਡ ਆ ਗਿਆ। ਜੁਲਾਹੇ ਨੇ ਸੋਚਿਆ,

ਉਸ ਦੇ ਸਹੁਰਿਆਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਕ ਘਰ ਨੂੰ ਅਗ ਲਗੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਅਗ ਬੁਝਾਉਣ ਵਿਚ ਰੁਝਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਚਾਕ ਚਿਹਾੜਾ ਤੇ ਸ਼ੋਰ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜੁਲਾਹਾ ਵੀ ਕੋਲ ਜਾ ਖੜਿਆ ਤੇ ਬੋਲਿਆ, “ਘਰ ਘਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇ।” ਰੋਲੇ ਵਿਚ ਉਹਦੀ ਗਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸੁਣੀ ਨਾ। ਉਹਨੇ ਵੀ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਸਾਇਦ ਇਹ ਗਲ ਆਖਣੀ ਠੀਕ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹਨੇ ਆਪਣੀ ਰਟ ਲਾਈ ਰਖੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੰਨੀ ਉਹਦੀ ਗਲ ਪੈ ਗਈ। ਉਹਨੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਫੇਰ ਸੁਆਰ ਕੇ ਸੁਣਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ। ਜੁਲਾਹਾ ਬਰਾਬਰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, “ਘਰ ਘਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇ।” ਅਖੀਰ ਉਹਨੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੁਪ ਕਰਾਇਆ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਜੁਲਾਹੇ ਵਲ ਕਰਵਾਇਆ, “ਸੁਣੋ, ਇਹ ਮੂੜ੍ਹ ਕਿਤੇ ਦਾ ਕੀ ਬਕੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।”

ਸਾਰੇ ਚੁਪ ਹੋ ਗਏ। ਜੁਲਾਹਾ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ, “ਘਰ ਘਰ ਇਹੋ ਕੁਝ ਹੋਵੇ।”

ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਫਿਟ-ਲਾਅਣਤ ਦਿਤੀ ਤੇ ਇਕ ਦੋ ਜੜ ਕੇ ਆਖਿਆ: “ਡੰਗਰਾ, ਜੇ ਅਕਲ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਮੋਕੇ ਸਦਾ ਚੁਪ ਰਹੀਦਾ ਹੈ।”

ਜੁਲਾਹਾ ਉਥੋਂ ਤੁਰ ਪਿਆ ਤੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਕੁਝ ਨਾ ਬੋਲਿਆ ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਚੁਪ ਚਾਪ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਉਹਦਾ ਸਹੁਰਾ ਪਿੰਡ ਆ ਗਿਆ।

ਜਦੋਂ ਜੁਲਾਹਾ ਅਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਵੜਿਆ ਤਾਂ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਗੱਲ, ਨਾ ਬਾਤ। ਬਿਲਕੁਲ ਚੁਪ। ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਨਾ ਮੂੰਹੋਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਬੋਲਿਆ। ਬੱਸ ਗੁਟਰ ਗੁਟਰ ਦੇਖੀ ਜਾਵੇ।

ਉਹਦੀ ਸੱਸ ਨੇ ਪੁਛਿਆ: “ਘਰ ਸੁਖ ਸਾਂਦ ਐ ਕਾਕਾ ?”
ਪਰ ਕਾਕਾ ਚੁਪ। ਉਹਨਾਂ ਪੁਛਿਆ: “ਕੀ ਗੱਲ ਐ? ਚਿੱਤ ਢਿਲਾ
ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿਤੇ? ਜੁਲਾਹਾ ਫਿਰ ਵੀ ਚੁੱਪ। ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਨਾ ਬੋਲੇ।

ਅਖੀਰ ਉਹਨਾਂ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਸਾਡਾ ਜੁਆਈ ਤਾਂ ਪਾਗਲ
ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੈਰਾਨ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਗਏ। ਸਭ ਨੂੰ
ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਅਫਸੋਸ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਧੀ ਦਾ ਕੀ ਬਣੇਗਾ?

ਧੀ ਦਾ ਦੁਖ ਮਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਜੁਆਈ
ਚੰਗਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸੱਸਾਂ ਬਹੁਤ ਝੋਰਾ ਮੰਨਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਝੋਰੇ
ਵਿਚ ਮਨ ਭਰ ਕੇ ਉਹਦੀ ਸੱਸ ਰੋਣ ਲਗੀ। “ਹਾਏ ਵੇ ਪੁਤਾ!
ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ—ਮੇਰੀ ਧੀ ਦਾ ਕੀ ਬਣੇਗਾ ਲੋਕੋ!” ਜਦੋਂ
ਸਾਰੇ ਰੋਣ ਲਗੇ ਤਾਂ ਜੁਲਾਹਾ ਹੌਲੀ ਦੇ ਕੇ ਬੋਲਿਆ: “ਚੁਪ
ਅਜੇਹੇ ਮੌਕੇ ਸਦਾ ਚੁਪ ਰਹੀਦਾ ਹੈ।” ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ
ਨੂੰ ਪੱਕੀ ਠਣ ਗਈ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰ ਇਹਦਾ ਮਗਜ਼ ਹਿੱਲ ਗਿਆ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੋਲੇ ਦੀ ਨਾ; ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਹੱਥ
ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਤੌਰ ਦਿਤਾ।

ਲਾਈ ਲੱਗ; ਮੂਰਖ ਦਾ ਦੁਜਾ ਨਾਂ ਹੈ।

ਹੱਠ

ਇਕ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਕ ਬੁਢਾ ਤੇ ਬੁਢੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਗਰੀਬ ਸਨ। ਔਲਾਦ ਕੋਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੰਗ ਪਿੰਨ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਬੁਢਾ ਪਿੰਡ ਵਿਚੋਂ ਮੰਨ ਦਾਣਾ ਮੰਗ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਤੇ ਬੁਢੀ ਬਾਹਰੋਂ ਗੋਹੇ ਤੇ ਛਿੰਗਾਂ ਆਦਿ ਬਾਲਣ ਇਕੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਲਿਆਉਂਦੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਵਕਤ ਕਟੀ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਇਕ ਦਿਨ ਗੱਲਾਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਚੰਗੀ ਸੁਆਦੀ ਰੋਟੀ ਬਣਾਈਏ।

ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਉਂਜ ਤਾਂ ਬੁਢਾ ਹਰ ਘਰ ਅੱਗੇ ਮੰਗਣ ਜਾਂਦਾ ਸੀ; ਪਰ ਇਕ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਸੀ, ਦੀ ਹਵੇਲੀ ਅੱਗੇ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਨਿੱਤ ਜਾਂਦਾ। ਉਥੋਂ ਉਹਨੂੰ ਖੈਰ ਵੀ ਨਿੱਤ ਮਿਲਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਸਰਦਾਰ ਇਸ ਬੁਢੇ ਗਰੀਬ ਜੋੜੇ ਉਤੇ ਬੜਾ ਤਰਸ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਇਕ ਦਿਨ ਬੁਢੇ ਨੂੰ ਖੈਰ ਮੰਗਣ ਗਿਆਂ ਸਰਦਾਰ ਦੇ ਘਰੋਂ ਕੁਝ ਵੇਸਣ, ਗੰਢੇ ਤੇ ਕੁਝ ਘਿਓ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਬੁਢਾ ਜਦੋਂ ਘਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅਜ ਅਸੀਂ ਬੜੀ ਸੁਆਦੀ ਰੋਟੀ ਬਣਾ ਸਕਾਂਗੇ। ਅਜ ਸਾਡੀ ਵੀ ਦਾਅਵਤ ਹੋ ਗਈ। ਤੇ ਉਹਨੇ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਬੁਢੀ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ।

ਪਛਾਣ ਪਛਾਣ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਬੰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਭੂਤ ਪਰੇਤ ।
 ਨੌਕਰਾਂ ਤੋਂ ਮਗਰੋਂ ਬੁਢੇ ਤੇ ਬੁਢੀ ਨੇ ਵੀ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ
 ਸੁਣਾਈ । ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸੁਣ ਕੇ ਬੜੇ ਖੁਸ਼ ਤੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਏ । ਅੰਤ
 ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਬੁਢੇ ਤੇ ਬੁਢੀ ਦੇ ਹਠ ਉਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ
 ਅਗੋਂ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਹਵੇਲੀ ਦੇ ਹੀ ਇਕ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਰਿਹਾ
 ਕਰੋਗੇ । ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੰਗਣ ਦੀ ਬਿਲਕੁਲ ਲੋੜ ਨਹੀਂ । ਤੁਹਾਨੂੰ
 ਹਰ ਚੀਜ਼ ਮੈਂ ਦਿਆਂਗਾ । ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਖਾਣੇ ਦੇ ਲਗੇ ਲਗਾਏ
 ਥਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਇਆ ਕਰਨਗੇ ।

ਬਹਾਨਾ

ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਕਈ ਵਾਰ ਸੁਣੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਇਕ ਬਘਿਆੜ ਨਾਲੇ ਉਤੇ ਪਾਣੀ ਪੀ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸੇ ਨਾਲੇ ਉਤੇ ਇਕ ਲੇਲਾ ਵੀ ਆ ਕੇ ਬਘਿਆੜ ਦੇ ਨੀਵੇਂ ਪਾਸੇ, ਅਥਵਾ ਜਿਧਰ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸ ਪਾਸੇ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਬਘਿਆੜ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਆਈ ਕਿ ਲੇਲੇ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਖਾਣ ਲਈ ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਝਗੜਾ ਛੇੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਬਘਿਆੜ ਨੇ ਲੇਲੇ ਨੂੰ ਆਖਿਆ : “ਕਿਉਂ ਬਈ, ਤੈਨੂੰ ਦਿਖਦਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਪਾਣੀ ਪੀ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਤੇ ਤੂੰ ਆ ਕੇ ਸਾਰਾ ਪਾਣੀ ਗੰਧਲਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ।” ਲੇਲੇ ਨੇ ਆਖਿਆ : “ਸਰਦਾਰ ਜੀ, ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਵਲੋਂ ਮੇਰੇ ਵਲ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡਾ ਪਾਣੀ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਗੰਧਲਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।”

ਗੱਲ ਸੱਚੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਗੱਲ ਉਤੇ ਝਗੜਾ ਵਧ ਨਾ ਸਕਿਆ। ਕਿਉਂ ਕਿ ਬਘਿਆੜ ਕੋਲ ਕੋਈ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਉਹਨੇ ਲੇਲੇ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਸੀ ਉਹਨੇ ਨਵਾਂ ਛੇੜ ਛੇੜਦਿਆਂ ਆਖਿਆ। “ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਹੋਏ, ਤੇਰੇ ਪਿਓ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਗਾਹਲਾਂ ਕਵੀਆਂ ਸਨ।”

ਲੇਲੇ ਨੇ ਆਖਿਆ : “ਸਰਦਾਰ ਜੀ, ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗਲ ਦਾ ਕੀ ਪਤਾ, ਮੈਂ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਜੰਮਿਆਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ—ਇਸ ਵਿਚ ਮੇਰਾ ਕੀ ਕਸੂਰ ਹੈ?”

ਬਘਿਆੜ ਨੇ ਕੁਦ ਕੇ ਆਖਿਆ : “ਮੈਂ ਕਸੂਰ ਕਸਾਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਤੇ ਬਾਪ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਗਾਹਲਾਂ ਕਢੀਆਂ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਜੀਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਸਕਦਾ।” ਤੇ ਬਘਿਆੜ ਨੇ ਗਰੀਬ ਲੋਲੇ ਉਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਉਹਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਇਆ।

ਬਿਲਕੁਲ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਮੂਰਖ ਤੇ ਹੈਂਕੜੀ ਜੱਟ ਆਪਣੀ ਤੀਵੀਂ ਉਤੇ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਘੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਕੁੱਟਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ ਬਹਾਨਾ ਨਾ ਸੀ ਲਭਦਾ।

ਇਕ ਦਿਨ ਜੱਟ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ, ਖੇਤ ਵਿਚ ਹਲ ਵਾਹੁਣ ਲਗਿਆਂ ਬਲਦਾਂ ਦੀ ਜੋੜੀ ਨੂੰ ਹਲ ਅਗੇ ਪੁਠਾ ਜੋੜ ਲਿਆ। ਉਸਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਰੋਟੀ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਜੱਟੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗਲੋਂ ਟੋਕਣਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਮੈਨੂੰ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ ਜੱਟੀ ਖੇਤ ਵਿਚ ਰੋਟੀ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਬਲਦਾਂ ਦੀ ਜੋੜੀ ਹਲ ਅਗੇ ਪੁਠੀ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦੇ ਘਰ ਵਾਲਾ ਬਲਦਾਂ ਨੂੰ ਪਰੈਣੀਆਂ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਸੁਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਬਲਦ ਹਲ ਨਹੀਂ ਖਿਚਦੇ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਲ ਖਿਚਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਜੱਟੀ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ਜ਼ਰੂਰ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਚਾਲ ਹੈ। ਉਹ ਨੇ ਮੌਕਾ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਤੇ ਜੱਟ ਨੂੰ ਸੁਣਾਇਆਂ ਬਲਦਾਂ ਨੂੰ ਆਖਿਆ : “ਗਊ ਦੇ ਜਾਇਓ, ਜਿਵੇਂ ਮਾਲਕ ਆਖੇ ਓਵੇਂ ਕਰਦੇ ਚਲੋ-ਜਿਥੇ ਜੋੜੋ, ਉਥੇ ਜੁੜ ਜਾਓ-ਮਾਲਕ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨੋ।”

ਜੱਟ ਨੇ ਸੋਚਿਆ : “ਲੈ ਬਈ, ਜੱਟੀ ਹੁਣ ਵੀ ਹਥ ਹੇਠ ਨਾ ਆਈ। ਬੜੀ ਸਿਆਣੀ ਦੇਖੀ, ਵਖਤ ਵਿਚਾਰ ਗਈ। ਤੇ ਉਹ ਨੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੌਕੇ ਉਤੇ ਗਲ ਛੱਡ ਕੇ ਜੋੜੀ ਨੂੰ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋੜ ਕੇ ਖੇਤ ਵਾਹ ਲਿਆ।

ਰਾਤ ਨੂੰ ਘਰ ਆਇਆ। ਰੋਟੀ ਟੁਕ ਖਾਧਾ। ਤੇ ਕੋਠੇ ਉੱਤੇ ਸੈਣ ਲਈ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਜਟ ਮੰਜੇ ਉੱਤੇ ਲੇਟ ਗਿਆ ਤੇ ਦੂਜੇ ਮੰਜੇ ਉੱਤੇ ਜੱਟੀ।

ਅਸਮਾਣ ਵਲ ਦੇਖਦੇ ਦੇਖਦਿਆਂ ਜੱਟ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਉਸ ਦੁਧੀਆ ਰਾਹ ਵਲ ਚਲੀ ਗਈ ਜਿਥੇ ਅਨੇਕਾਂ ਨਿਕੇ ਮੋਟੇ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਲੋਅ ਸੰਘਣੀ ਹੋਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਆਮ ਲੋਕ ਜਟਕੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ “ਛੜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਹ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਜੱਟ ਨੇ ਅਸਮਾਨ ਵਲ ਸੈਨਤ ਕਰਦਿਆਂ ਜੱਟੀ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ “ਔਹ ਕੀ ਹੈ?”

ਜੱਟੀ ਨੇ ਆਖਿਆ: “ਉਹ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਛੜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਹ ਹੈ।”

ਜੱਟ ਨੇ ਆਖਿਆ: “ਛੜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਹ ਦੇ ਕੀ ਅਰਥ ਹਨ? ਇਹ ਕਾਹਦੇ ਲਈ ਹੈ?”

ਜੱਟੀ ਨੇ ਆਖਿਆ: ਇਸ ਰਾਹ ਤੋਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਛੜੇ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਬਾਲਟੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਲੰਘਦੇ ਹਨ।”

ਏਨੀ ਗੱਲ ਆਖਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਕਿ ਜੱਟ ਨੇ ਕੁਦ ਕੇ ਜੱਟੀ ਨੂੰ ਗਲੋਂ ਫੜ ਲਿਆ ਤੇ ਦਗੜ ਦਗੜ ਮਾਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ “ਕੁਤੀਏ, ਹਰਾਮਜ਼ਾਦੀਏ ਛੜਿਆਂ ਦੇ ਰਾਹ ਹੇਠ ਮੇਰਾ ਹੀ ਮੰਜਾ ਡਾਹੁਣਾ ਸੀ? ਜਿਥੋਂ ਉਹ ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਲੰਘਣ-ਜੇ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਪਾਣੀ ਝੁਲੂ ਗਿਆ ਫੇਰ?.....। ਗੱਲ ਕੀ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕੇ ਜਟ ਨੇ ਜਟੀ ਦੇ ਪਾਸੇ ਸੇਕ ਦਿਤੇ।

ਸੱਚ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ: “ਜਾਬਰ ਤੇ ਗੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਦਲੀਲ ਜਾਂ ਸੱਚ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਉਹ ਤਾਂ ਹਰ ਵੱਲੇ ਛੇੜ ਛੇੜਨ ਦਾ ਤੇ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਕਰਨ ਤੇ ਅੱਗ ਲਾਉਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਭਾਸਦੇ ਹਨ।

ਦੁਧ ਦਾ ਦੁਧ, ਪਾਣੀ ਦਾ ਪਾਣੀ

ਇਕ ਜੱਟ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੁੱਠੀ ਮੱਤ ਦੇ ਦਿਤੀ ਕਿ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਬੇ-ਈਮਾਨੀ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਦਸਾਂ ਨਹੁੰਆਂ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਦੱਕ ਦੀ ਜੋਟੀ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਤੇ ਸੱਚ ਉੱਤੇ ਖੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ ਸਦਾ ਭੁਖਾ ਮਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਦੇ ਬੁਰੇ ਹਾਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਜੱਟ ਨੇ ਖੇਤੀ ਪੱਤੀ ਤੇ ਕਿਰਤ ਮਜ਼ੂਰੀ ਦਾ ਕਿਤਾ ਛੱਡ ਕੇ ਬੇ-ਈਮਾਨੀ ਕਰਨ ਉੱਤੇ ਹੀ ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ। ਉਹ ਇਕ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਸੀ ਜੋ ਆਪਣੀ ਚੰਗੀ ਹਾਲਤ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਨੇ ਸਮਝਿਆ, ਸ਼ਾਇਦ ਬੇ-ਈਮਾਨੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਹਾਲਤ ਸੁਧਰ ਜਾਵੇਗੀ।

ਉਹ ਨੇ ਮੂੰਗ-ਫਲੀ ਦੇ ਘੀ ਨਾਲ ਇਕ ਕਨਸਤਰ ਭਰ ਲਿਆ ਤੇ ਉੱਤੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਸੇਰ ਵਧਿਆ ਦੇਸੀ ਘਿਓ ਪਾ ਲਿਆ। ਮੂੰਗ-ਫਲੀ ਦੇ ਘਿਓ ਦਾ ਭਾਰ ਦੋ ਰੁਪਏ ਸੇਰ ਤੇ ਦੇਸੀ ਘਿਓ ਦਾ ਛੇ ਤੇ ਸੱਤ ਰੁਪਏ ਸੇਰ। ਜੇ ਧੌਖੇ ਨਾਲ ਕਿਤੇ ਸਾਰਾ ਘਿਓ ਵਿਕ ਸਕੇ ਤਾਂ ਬਾਰਾਂ ਤੇਰਾਂ ਸੇਰ ਘਾਟੀਆ ਘਿਓ ਚਾਰ, ਪੰਜ ਸੇਰ ਪਤੀ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਪੰਜਾਹ ਸੱਠ ਰੁਪਏ ਨਫੇ ਦੇ, ਦੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਜੱਟ ਘਿਓ ਦਾ ਪੀਪਾ ਮੋਢੇ ਉੱਤੇ ਰਖਕੇ ਵੇਚਣ ਲਈ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ।

ਰਾਹ ਵਿਚ ਉਹ ਨੂੰ ਇਕ ਆਦਮੀ ਮਿਲਿਆ। ਜੱਟ ਨੇ ਉਸ

ਨਕਦ ਲੈਂਦਾ, ਪਰ ਘਰ ਨਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ, ਤਾਂ ਜੋ ਨਾਲੇ ਨਾਲ ਖਰਚ ਨਾ ਹੋ ਜਾਣ। ਸਗੋਂ ਸ਼ਹਿਰ ਹੀ ਆਪਣੇ ਇਕ ਜਾਣਕਾਰ ਮਹਾਜਨ ਕੋਲ ਰਖ ਆਉਂਦਾ, ਤਾਂ ਜੋ ਮਹੀਨੇ ਮਗਰੋਂ ਇਕਠੀ ਰਕਮ ਘਰ ਆਵੇ।

ਸਵੇਂ ਮੂੰਹ ਹਨੇਰੇ ਹੀ ਉਹ ਦੁਧ ਲੈ ਕੇ ਘਰੋਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਲ ਤੁਰਦਾ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਇਕ ਸੰਘਣੀ ਰਖ ਸੀ, ਜਿਥੋਂ ਸੁਹਣੇ ਸਾਫ ਪਾਣੀ ਦਾ ਇਕ ਪਹਾੜੀ ਨਾਲਾ ਵਗਦਾ ਸੀ। ਨਾਲੇ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਇਕ ਵਡਾ ਸਾਰਾ ਪਿਪਲ ਦਾ ਬਿਰਛ ਸੀ।

ਜੱਟ ਰੋਜ਼ ਉਸ ਪਿਪਲ ਕੋਲ ਦੁਧ ਦਾ ਟੀਨ ਰਖਦਾ, ਤੇ ਨਾਲੇ ਵਿਚੋਂ ਦੁਧ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਕੇ ਵੇਚਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਡਾਕਟਰ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਕੁਝ ਨ ਸੀ ਕਹਿੰਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਰਿਸਵਤ ਵਜੋਂ ਦੁਧ ਦੀ ਇਕ ਗੜਵੀ ਉਹਦੇ ਘਰ ਵੀ ਦੇ ਆਉਂਦਾ ਸੀ।

ਰੋਜ਼ ਉਹ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹੀਨਾ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਪੂਰੇ ਸੌ ਰੁਪਏ ਉਹ ਦੇ ਮਹਾਜਨ ਕੋਲ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਸੌ ਰੁਪਏ ਉਹਨੇ ਮਹਾਜਨ ਕੋਲੋਂ ਲਏ ਤੇ ਪਿੰਡ ਲਿਆ-ਉਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕਪੜੇ ਦੀ ਬਾਂਸਲੀ ਵਿਚ ਪਾ ਲਿਆ ਤੇ ਲੱਕ ਨਾਲ ਬਾਂਸਲੀ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ।

ਰਾਹ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਨਾਲੇ ਦੇ ਕੰਢੇ ਪਿੱਪਲ ਹੇਠ ਆਇਆ ਤਾਂ ਗੂਹੜੀ, ਠੰਢੀ ਛਾਂ ਵਿਚ ਘੜੀ ਦੇ ਘੜੀ ਲੇਟ ਲੈਣ ਲਈ ਉਹਦਾ ਦਿਲ ਕੀਤਾ। ਸੌ ਰੁਪਏ ਕੋਲ ਹੋਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਤੇ ਬੇ-ਫਿਕਰੀ, ਉਹ ਪਿੱਪਲ ਦੀ ਛਾਂ ਵਿਚ ਲੇਟਿਆ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹਦੀ ਅੱਖ ਲਗ ਗਈ। ਬਾਂਸਲੀ ਉਹਨੇ ਲੱਕ ਨਾਲੋਂ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਸਰ੍ਹਾਣੇ ਰਖ ਲਈ ਸੀ। ਇਸ ਰੱਖ ਵਿਚ ਕੁਝ ਬਾਂਦਰ ਵੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਅਤੇ

ਇਕ ਚਲਾਕ ਬੁਢਾ

ਇਕ ਵਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਇਕ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਇਕ ਬੁਢੀ ਤੇ ਇਕ ਬੁਢਾ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੁਤ ਧੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੋ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਪ੍ਰਚਾਵੇ ਲਈ ਇਕ ਮੁਰਗੀ ਪਾਲ ਲਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬੋੜੇ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਚੂਚੇ ਹੋ ਗਏ। ਚੂਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬੁਢੇ ਜੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣੇ ਉਹ ਚੂਚਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਵੇ। ਪਰ ਬੁਢੀ ਬਹੁਤ ਕਰੜ ਸੁਭਾ ਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਨੇ ਬੁਢੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਚੂਚਾ ਖਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾ ਦਿਤੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਬੁਢੇ ਨੇ ਚਲਾਕੀ ਕਰਦਿਆਂ ਬੁਢੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, “ਆਪਾਂ ਇਕ ਉਲੂ ਫੜੀਏ.....”

ਬੁਢੀ ਨੇ ਪੁਛਿਆ, “ਕਿਥੇ ਐ ਉਲੂ ? ਤੂੰ ਦੇਖਿਆ ਕਿਤੇ ?”
ਬੁਢੇ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਉਲੂ, ਚਰਾਂਦ ਵਿਚ ਪੁਰਾਣੇ ਪਿਪਲ ਦੇ ਮੋਟੇ ਤਣੇ ਦੀ ਖੋਹ ਵਿਚ—ਜੇ ਅਸੀਂ ਉਹ ਨੂੰ ਕੁਝ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦੇਈਏ ਤਾਂ ਉਹ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਭਿਜ ਜਾਵੇਗਾ।”
“ਅਸੀਂ ਉਹਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਕੁਝ ਖੁਆਵਾਂਗੇ ਬੁਢੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।
ਬੁਢੇ ਨੇ ਆਖਿਆ, ‘ਚੰਗਾ ਹੋਵੇ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਉਹ ਨੂੰ ਇਕ ਚੂਚਾ ਹੀ ਭੁੰਨ ਕੇ ਖੁਆਈਏ।’
ਬੁਢੀ ਮੰਨ ਗਈ ਤੇ ਉਹ ਸੌਂ ਗਏ। ਜਦੋਂ ਸਵੇਰੇ ਉਠੇ ਤਾਂ

ਬੁਢੇ ਨੇ ਇਕ ਚੂਚਾ ਫੜਿਆ, ਉਹ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਖੰਡ ਖੰਡ ਸਾਫ ਕੀਤੇ ਤੇ ਬੁਢੀ ਨੂੰ ਫੜਾਉਂਦਿਆਂ ਆਖਿਆ, “ਇਹ ਨੂੰ ਸੁਆਰ ਕੇ ਘਿਓ ਵਿਚ ਭੁੰਨ ਲੈ ਤੇ ਚਰਾਂਦ ਵਿਚ ਬੁਢੇ ਪਿਪਲ ਕੋਲ ਲੈ ਜਾਵੀਂ ਤੇ ਮੋਟੇ ਤਣੇ ਦੀ ਖੋਹ ਵਿਚ ਰਖ ਆਵੀਂ ਤੇ ਮੈਂ ਖੇਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਹਲ ਵਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।’

ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਬੁਢਾ ਚਰਾਂਦ ਵਿਚ ਗਿਆ ਤੇ ਪਿਪਲ ਦੀ ਖੋਹ ਵਿਚ ਵੜ ਕੇ ਤਣੇ ਵਿਚ ਲੁਕ ਬੈਠਾ।

ਜਦੋਂ ਬੁਢੀ ਨੇ ਚੂਚੇ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਲ ਲਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਪਿਪਲ ਕੋਲ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਖੋਹ ਵਿਚ ਰਖਦੇ ਹੋਈ ਬੋਲੀ ਲੈ ਵੇ ਉਲੂਆ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਲਈ ਮਾਸ ਪਕਾ ਕੇ ਲਿਆਈ ਆਂ।’ ਤੇ ਬੁਢੀ ਮਾਸ ਰਖ ਕੇ ਚਲੀ ਗਈ।

ਬੁਢੇ ਨੇ ਭਨਿਆ ਹੋਇਆ ਚੂਚਾ ਚੁਕਿਆ ਮੌਜ ਨਾਲ ਖਾਧਾ ਖਾ ਪੀ ਕੇ ਬੁਲਾਂ ਉਤੇ ਜੀਭ ਫੇਰੀ ਖੋਹ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਤੇ ਹਲ ਵਾਹੁਣ ਲਈ ਖੇਤ ਨੂੰ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਘਰ ਆਇਆ ਤਾਂ ਬੁਢੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ “ਭਗਵਾਨੇ, ਨਿਤ ਇਕ ਚੂਚਾ ਭੁੰਨ ਕੇ ਰਖ ਆਇਆ ਕਰ ਖੋਹ ਵਿਚ ਉਲੂ ਵਾਸਤੇ, ਪਰ ਦੇਖੀਂ, ਖੋਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾ ਝਾਕੀਂ ਕਦੇ ਵੀ।’

ਸੋ ਇਕ ਚੂਚਾ ਰੋਜ਼ ਉਲੂ ਵਾਸਤੇ ਜਦਾ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਇਕ ਕਰਕੇ ਓੜਕ ਸਾਰੇ ਚੂਚੇ ਮੁਕ ਗਏ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਬੁਢੀ ਆਖਰੀ ਚੂਚਾ ਭੁੰਨ ਕੇ ਖੋਹ ਵਿਚ ਰਖਣ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹ ਨੇ ਗੁਸੇ ਨਾਲ ਆਖਿਆ, “ਲੈ ਵੇ ਉਲੂਆ, ਬੁਲਸ ਲੈ ਇਹ।” ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਨੇ ਖੋਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਖੋਹ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਾਂ ਬੁਢਾ ਬੈਠਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਬਹੁਤ ਗੁਸਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਕਿ ਬੁਢਾ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਚਲਾਕੀ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਗਲ ਤੋਂ ਰੁਸਕੇ ਬੁਢੀ ਨੇ ਸਲਾਹ ਬਣਾਈ ਕਿ ਹੁਣ ਤੋਂ ਉਹ ਉਹਦੇ ਨਾਲ

ਪੰਜ ਅੰਨ੍ਹੇ

ਇਕ ਵਾਰ ਪੰਜ ਅੰਨ੍ਹੇ, ਹਾਥੀ ਦੇਖਣ ਗਏ। ਅਗੇ ਕਦੇ ਉਹਨਾਂ ਹਾਥੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇਖਿਆ। ਉਹ ਜਮਾਂਦਰੂ ਅੰਨੇ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ, ਬਨਾਵਟ ਤੇ ਆਕਾਰ ਆਦਿ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਇਕ ਅੰਨੇ ਨੇ ਜੋ ਅੰਨੇ-ਵਾਹ ਜਾ ਕੇ ਹਾਥੀ ਦੇ ਢਿਡ ਨੂੰ ਹਥ ਲਾਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਧੱਕਾ ਖਾ ਕੇ ਲਗ ਭਗ ਡਿਗਣ ਲਗਾ। ਉਹਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕੰਧ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਫੇਰ ਉਠ ਕੇ ਢਿਡ ਉਤੇ ਹਥ ਫੇਰਿਆ। ਹਾਥੀ ਬਿਲਕੁਲ ਇਕ ਕੰਧ ਵਾਂਗ ਖਲੋਤਾ ਸੀ।

ਦੂਜੇ ਅੰਨੇ ਦਾ ਹਥ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ ਨੂੰ ਲਗਾ। ਉਹਨੇ ਸੁਆਰ ਕੇ ਸੁੰਡ ਨੂੰ ਟੋਹਿਆ। ਹੇਠੋਂ ਉਤੇ ਤਕ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਜਿਵੇਂ ਹਾਥੀ ਚੰਗੀ ਮੋਟੀ ਸਰਾਲ ਵਰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਤੀਜੇ ਅੰਨੇ ਨੇ ਕੁਦਰਤੀ ਹਾਥੀ ਦੀ ਟੰਗ ਨੂੰ ਟੋਹ ਲਿਆ। ਬਿਰਛ ਵਾਂਗ ਮੋਟੀ ਟੰਗ। ਉਹਨੇ ਖੂਬ ਹਥ ਫੇਰ ਫੇਰ ਦੇਖਿਆ। ਅਖੀਰ ਉਹਨੇ ਤਸਲੀ ਕਰ ਲਈ ਕਿ ਹਾਥੀ ਬਿਲਕੁਲ ਇਕ ਬਿਛ

ਇਕ ਗੁਆਂਢੀ ਆਇਆ ਤੇ ਪੁੱਛਣ ਲਗਾ ਕਿ ਕੀ ਗਲ ਹੈ? ਕਿਸ ਗਲੋਂ ਏਨਾ ਝਗੜਾ ਵਧਾਇਆ ਹੈ ?

ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਈ ਤੇ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਮੈਂ ਕਹਿਨਾਂ ਹਾਥੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਥੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਇਹੋ ਝਗੜਾ ਹੈ ਕਿ ਹਾਥੀ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ ?

ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਆਂਢੀ ਨੇ ਹਸ ਕੇ ਆਖਿਆ: “ਭਾਈ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਸਚੇ ਓਂ, ਪਰ ਸਭੇ ਹੀ ਝੂਠੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਹਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਤੇ ਆਪਣੀ ਵਾਕਫੀਅਤ ਅਨੁਸਾਰ ਠੀਕ ਦਸਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਹਾਥੀ ਸਾਰਾ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਹਾਥੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਅੱਖਾਂ ਨਹੀਂ ਸਨ ਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਤਜਰਬਾ ਸੀਮਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਝ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਝ।”

ਜਦ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਦੇਖੀਏ, ਜਾਣੀਏ, ਉਦੋਂ ਤਕ ਅਸੀਂ ਸਹੀ ਰਾਏ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੇ। ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੇ ਨੁਕਤੇ ਜਾਂ ਅਪਣੇ ਪੱਖ ਤੋਂ ਰਾਏ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਹੀ ਰਾਏ ਉਹ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪੂਰੀ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਨਾਲ ਹਰ ਪੱਖ ਤੋਂ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਅੱਧੋ ਅੱਧ

ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਕ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਉਹ ਦੇ ਕੁਝ ਮਿੱਤਰ ਬੰਗਾਲ ਦੇਸ ਤੋਂ ਮਿਲਣ ਆਏ। ਪਾਹੁਣਿਆਂ ਦੀ ਖਾਤਰਦਾਰੀ ਉਂਜ ਤਾਂ ਅਪਣੇ ਵਿਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਕੋਈ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਪ੍ਰਾਹੁਣਿਆਂ ਦਾ ਜਿਥੇ ਅਪਣੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਤੇ ਅਪਣੀ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਖਿਆਲ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਪਣੇ ਸੁਭਾ ਲੋੜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਧਿਆਨ ਰਖਣਾ ਵੀ ਆਪਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਫਰਜ਼ ਸਮਝਦੇ ਹਨ।

ਬੰਗਾਲ ਦੇਸ ਦੇ ਲੋਕ ਮੱਛੀ ਖਾਣ ਦੇ ਸ਼ੌਕੀਨ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਆਦੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਅਪਣੇ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਲਈ ਹੋਰ ਤਾਂ ਸਭੋ ਨਿਆਮਤਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰ ਲਈਆਂ, ਪਰ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਗੱਲ ਮੱਛੀ ਦਾ ਕਿਤੋਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾ ਬਣਿਆ। ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਬੜੀ ਨਿਮੋਸ਼ੀ ਸੀ। ਇਸੇ ਬਾਰੇ ਉਹ ਦੀਵਾਨ-ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਆਪਣੇ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਕਿਲੇ ਦੇ ਵਡੇ ਫਾਟਕ ਉਤੇ ਦਰਬਾਨ ਪਹਿਰਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਏਨੇ ਨੂੰ ਇਕ ਆਦਮੀ, ਬਾਲ ਵਿਚ ਇਕ ਸੁੰਦਰ ਮੱਛੀ ਲੈ ਕੇ

ਕਿ ਹਜ਼ੂਰ ਨੂੰ ਇਕ ਆਦਮੀ ਮਿਲਣਾ ਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਪੁਛਿਆ 'ਕੌਣ ਹੈ?' ਤਾਂ ਚਪੜਾਸੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਮਾਹੀਗੀਰ ਹੈ ਤੇ ਆਪ ਲਈ ਮਛੀ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਸੁਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਤੇ ਆਖਿਆ, 'ਉਸ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਅੰਦਰ ਘਲ ਦਿਓ।'

ਮਾਹੀਗੀਰ ਦੀਵਾਨ ਖਾਨੇ ਵਿਚ ਆਇਆ ਤੇ ਰਾਜੇ ਅਗੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਸਿਰ ਨਿਵਾਇਆ।

ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਖਿਆ 'ਵਾਹ ਬਈ ਵਾਹ, ਬੜੇ ਸੁਹਣੇ ਵੇਲੇ ਆਇਆਂ, ਕੀ ਮੁਲ ਹੈ ਮਛੀ ਦਾ।'

ਮਾਹੀਗੀਰ ਨੇ ਆਖਿਆ, 'ਹਜ਼ੂਰ ਇਕ ਪੈਸਾ ਵੀ ਨਾ-ਸਿਰਫ ਵੀਹ ਬੈਂਤਾਂ ਮੇਰੀ ਨੰਗੀ ਪਿਠ ਉਤੇ ਮਾਰ ਦਿਓ।'

ਰਾਜਾ ਇਹ ਉੱਤਰ ਸੁਣ ਬੜਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਲਾਹਕਾਰ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲਗਾ, 'ਇਹ ਤਾਂ ਕੋਈ ਪਾਗਲ ਮਲੁਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।'

ਰਾਜੇ ਨੇ ਫੇਰ ਆਖਿਆ, 'ਭਾਈ ਸਮਝ ਨਾਲ ਗਲ ਕਰ-ਕੀ ਮੁਲ ਦਈਏ ਬੈਂਤਾਂ ਵਾਲੀ ਤੂੰ ਕੀ ਗਲ ਕਰਦਾ ਇੰ-ਮਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਮਛੀ ਮਿਲੀ ਐ- ਤੂੰ ਸਾਡੀ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਕਰੇਂ, ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਮਾਰੀਏ? ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।'

ਪਰ ਮਾਹੀਗੀਰ ਨੇ ਫੇਰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਹਜ਼ੂਰ ਮੈਂ ਠੀਕ ਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਖੁਸ਼ ਹੋਵਾਂਗਾ ਜੇ ਤਸੀਂ ਇਸ ਮਛੀ ਨੂੰ ਖਰੀਦ ਲਓ ਤੇ ਮੁਲ ਵਜੋਂ ਵੀਹ ਬੈਂਤਾਂ ਮੇਰੀ ਨੰਗੀ ਪਿਠ ਉਤੇ ਮਾਰੋ।

ਰਾਜਾ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਨੂੰ ਮਛੀ ਦੀ ਸਖਤ ਲੋੜ ਸੀ ਉਹਨੇ ਸੋਚਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਰਾਜੀ ਹੈ, ਓਵੇਂ ਸਹੀ ਤੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਚਪੜਾਸੀ ਨੂੰ ਵਾਜ ਮਾਰੀ ਤੇ ਆਖਿਆ ਇਸ ਮਛੀ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਪੁਚਾ ਦੇਣਾ ਤੇ ਮਾਹੀਗੀਰ ਵਲ ਸੈਨਤ ਕਰਕੇ ਆਖਿਆ

ਕਿ ਇਸ ਆਦਮੀ ਦੀ ਪਿਠ ਉੱਤੇ ਵੀਹ ਬੈਂਤਾਂ ਪਰ ਬਹੁਤ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਲਾ ਦੇ।

ਚਪੜਾਸੀ ਉਹਦੀ ਕਮੀਜ਼ ਲੁਹਾ ਕੇ ਪਿਠ ਉੱਤੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਬੈਂਤਾਂ ਮਾਰਨ ਲਗਾ। 'ਇਕ, ਦੋ, ਤਿੰਨ.....' ਤੇ ਜਦੋਂ ਲਗ ਚੁਕੀਆਂ ਤਾਂ ਮਾਹੀਗੀਰ ਨੇ ਆਖਿਆ, 'ਠਹਿਰ ਜਾਣਾਂ, ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਇਕ ਹੋਰ ਸਾਂਝੀ ਵੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਵੀ ਮਛੀ ਦੇ ਮੁਲ ਵਿਚ ਅੱਧਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।'

ਰਾਜੇ ਨੇ ਹੈਰਾਨੀ ਤੇ ਮਖੌਲ ਨਾਲ ਹਸ ਕੇ ਆਖਿਆ, 'ਅਛਾ, ਤਾਂ ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਤੇਰੇ ਵਰਗਾ ਇਕ ਹੋਰ ਮੁਰਖ ਵੀ ਹੈ? ਬੁਲਾਓ ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਕੌਣ ਹੈ।'

ਮਾਹੀਗੀਰ ਨੇ ਆਖਿਆ, 'ਹਜ਼ੂਰ, ਉਹ ਆਪ ਦੇ ਕਿਲੇ ਅਗੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਆਪ ਦਾ ਦਰਬਾਨ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮਛੀ ਲੈ ਕੇ ਅੰਦਰ ਔਣ ਲਗਾ ਸਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਸੀ। ਓੜਕ ਇਸ ਰਾਲ ਉੱਤੇ ਰਾਜੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜੇ ਕੁਝ ਮੈਨੂੰ ਮਛੀ ਦਾ ਮੁਲ ਮਿਲੇ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਅਧ ਉਹ ਲਏਗਾ।'

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਅਗ ਵਾਂਗ ਭਖ ਗਿਆ ਤੇ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ, 'ਦਰਬਾਨ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰੋ।'

ਝਟ ਚਪੜਾਸੀ ਦਰਬਾਨ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆਇਆ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਕੜਕੇ ਕੇ ਪੁਛਿਆ, 'ਕਿਉਂ ਓਇ, ਤੂੰ ਮਛੀ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਅਧ ਮੰਗਿਆ ਸੀ?'

ਦਰਬਾਨ ਮੰਨ ਗਿਆ ਤੇ ਸ਼ਰਮ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਪਾਣੀ ਹੋ ਗਿਆ।

ਰਾਜੇ ਨੇ ਚਪੜਾਸੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, 'ਤਾਂ ਫੇਰ ਦਸ ਬੈਂਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਪਿਠ ਨੰਗੀ ਕਰ ਕੇ ਮਾਰਦੇਹ ਪਰ ਦੇਖੀਂ ਜਿੰਨੇ ਬੋਰ ਨਾਲ ਮਾਰ ਸਕੇਂ, ਉਨੇ ਬੋਰ ਨਾਲ ਮਾਰੀਂ।'

ਚਪੜਾਸੀ ਨੇ ਦਰਬਾਨ ਦੀ ਕਮੀਜ਼ ਲੁਹਾ ਦਿਤੀ ਤੇ ਦਸ
ਫੈਂਤਾਂ ਸਾਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਉਹਦੀ ਪਿਠ ਉਤੇ ਮਾਰ ਦਿਤੀਆਂ।

ਰਾਜੇ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿਤਾ ਕਿ ਸ਼ਾਹੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜ ਸੌ
ਮੁਹਰਾਂ ਇਕ ਸੌਣੇ ਦਾ ਹਾਰ ਇਨਾਮ ਵਜੋਂ ਦਿਤਾ ਜਾਵੇ ਤੇ ਦਰਬਾਨ
ਹਰਾਮ ਖੋਰ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਹਟਾ ਕੇ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਦੋ
ਸਾਲ ਲਈ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਆਮ ਆਦਮੀ ਨਾਲੋਂ ਜੇ ਸਰਕਾਰੀ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਰਿਸ਼ਵਤਾਂ
ਲੈਣ, ਬੇ-ਰਨੂੰਨੀਆਂ ਕਰਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਨੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੇ
ਦੇਹੜੀ ਹੈ। ਵਾਜ਼ ਕੇਤ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰੋ ਨਾ ਕਿ ਏਤ ਨੂੰ ਹੀ ਖਾਵੇ।

ਮੂਰਖ ਮਿਤਰ

ਇਕ ਸੇਠ ਅਪਣੇ ਸਹੁਰਿਆਂ ਨੂੰ ਚਲਿਆ । ਉਹਦੇ ਇਕ ਗੁਆਂਢੀ ਨੇ ਇਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਾਕ ਵਨੋਂ ਉਹ ਵੀ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਇਕ ਤੇ ਦੋ ਗਿਆਰਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ । ਸੇਠ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਉਹਦਾ ਗੁਆਂਢੀ ਭਾਵੇਂ ਹੈ ਤਾਂ ਮੂਰਖ, ਪਰ ਏਨੀ ਹਮਦਰਦੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਨਾਲੇ ਹੁਣ ਉਹਨੇ ਮੂੰਹ ਪਾੜ ਕੇ ਆਖਿਆ ਹੈ, ਚਲੋ ਲੈ ਹੀ ਚਲਦੇ ਹਾਂ । ਦਿਲੋਂ ਨਾ ਚਾਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਸੇਠ ਉਹਨੂੰ ਅਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਤੁਰਿਆ ।

ਜਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਉੱਤੇ ਉਹ ਜਾ ਕੇ ਉਤਰੇ, ਉਥੋਂ ਸੱਤ ਮੀਲ ਪਾਂਡਾ ਪੈਦਲ ਤੁਰਨ ਨੂੰ ਸੀ । ਸਮਾਂ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘਟ ਸੀ । ਕਿਉਂਕਿ ਸੂਰਜ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਛਿਪਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਥੋੜੀ ਕੁ ਦੂਰ ਉਹ ਚਲੇ ।

ਏਨੇ ਨੂੰ ਆਬਣ ਹੋ ਗਈ ; ਹਨੇਰਾ ਕਾਫੀ ਛਾ ਗਿਆ । ਅਗੇਪੈਰ ਪੁਟਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹੀਆ ਨਾ ਪਿਆ ।

ਸੇਠ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ, “ਇਹ ਚੋਰਾਂ ਡਾਕੂਆਂ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ—ਚੋਰਾਂ ਰੋਲੀ ਏਧਰ ਬਹੁਤ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ—ਇਉਂ ਕਰੀਏ, ਆਪਾਂ ਅਗੇ ਜਾਣ ਦੀ ਥਾਂ ਰਾਤ ਇਥੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਹੀ ਕਿਤੇ ਕੱਟ ਲਈਏ ।”

ਇਹ ਗਲ ਸੇਠ ਦੇ ਸਾਥੀ ਨੇ ਵੀ ਮੰਨ ਲਈ । ਸੇਠ ਰਾਹ ਤੋਂ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਹਟ ਕੇ ਇਕ ਘਾਹ ਦੇ ਢੇਰ ਉਹਲੇ ਸੌਂ ਗਿਆ ਤੇ

ਉਹ ਦਾ ਸਾਥੀ ਰਾਹ ਦੇ ਕੰਡੇ ਹੀ।

ਜਦੋਂ ਅਧੀ ਰਾਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਡਾਕੂਆਂ ਦੀ ਇਕ ਢਾਣੀ ਉਥੇ ਆਈ, ਤੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਪਏ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਡਾਕੂ ਕੋਲ ਆਏ ਤੇ ਉਹਨੂੰ ਪੈਰ ਨਾਲ ਠੁਡਾ ਮਾਰ ਕੇ ਆਖਿਆ, “ਕਿਹੜੇ ਓਇ ਤੂੰ?”

ਸੋਠ ਦੇ ਸਾਥੀ ਨੇ ਘਾਬਰ ਕੇ ਉਠਦਿਆਂ ਆਖਿਆ, “ਸੈਂ, ਰਾਹੀਂ।”

ਡਾਕੂਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਜੇ ਕੁਝ ਤੋਰੇ ਕੋਲ ਹੈ ਰਖ ਦੇ ਐਥੇ।”

ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਇਕ ਰੁਪਿਆ ਸੀ, ਸੋ ਉਹ ਨੇ ਜੇਬ ਚੋਂ ਕਢ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿਤਾ।

ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਰੁਪਿਆ ਲੈ ਕੇ ਡਾਕੂ ਖੋਟਾ ਖਰਾ ਪਰਖਣ ਲਗੇ। ਇਕ ਦੇ ਵਾਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਰੁਪਿਆ ਠਣਕਾਇਆ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤਕ ਰੁਪਏ ਦੇ ਖਰੇ ਖੋਟੇ ਹੋਣ ਦਾ ਯਕੀਨ ਨਾ ਆਇਆ। ਏਨੇ ਨੂੰ ਰਾਹੀਂ ਮੂਰਖ ਨੇ ਆਖਿਆ, “ਜੇ ਥੋਨੂੰ ਸ਼ਕ ਹੈ ਕਿ ਰੁਪਿਆ ਖਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਨੂੰ ਸੋਠ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿਖਾ ਲਓ।”

“ਕਿਥੇ ਐ ਉਹ?” ਡਾਕੂਆਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਕਾਹਲੀ ਨਾਲ ਪੁਛਿਆ।

ਉਹਨੇ ਆਖਿਆ, “ਉਹ, ਐਸ ਘਾਹ ਦੇ ਢੇਰ ਉਹਲੇ ਸੁਤਾ ਪਿਆ ਹੈ।”

ਡਾਕੂਆਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਸੋਠ ਦਾ ਪਤਾ ਕਰੇ। ਉਹ ਸੋਠ ਨੂੰ ਜਗਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸਰਦਾਰ ਅਗੇ ਲੈ ਆਇਆ। ਡਾਕੂਆਂ ਨੇ ਸੋਠ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ, ਮਾਰ ਕੂਟ ਕੀਤੀ ਤੇ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਹੈ ਸੀ, ਲੈ ਕੇ ਤੁਰਦੇ ਬਣੇ।

ਸਚੀ ਗਲ ਹੈ, ਸਿਆਣੇ ਵੇਰੀ ਨਾਲੋਂ, ਮੂਰਖ ਮਿਤਰ ਕਿਤੇ ਵਧ ਖਤਰਨਾਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜੱਟ ਤੇ ਜੁਲਾਹੇ

ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਸਾਡੇ ਵਡਾਰੂ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ :

ਖੰਨੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਜੁਲਾਹੇ ਸੂਤ ਆਦਿ ਲੈ
ਏ ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਬਸੀ ਜਾਇਆ
ਕਰਦੇ ਸਨ। ਨਿਤ ਸਵੇਰੇ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਸੰਝ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਆਉਂਦੇ।
ਬਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਸੀ ਕਿ
ਜਦੋਂ ਉਹ ਜਾਂਦੇ ਉਦੋਂ ਵੀ ਸੂਰਜ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੁੰਦਾ, ਜਦੋਂ
ਉਹ ਸੰਝ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ, ਉਦੋਂ ਵੀ ਸਾਹਮਣਾ ਸੂਰਜ। ਖਾਸ ਕਰ
ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਦਿਨੀਂ, ਬਹੁਤ ਔਖਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੁਲਾਹੇ ਵਿਚਾਰੇ
ਏਸ ਗਲੋਂ ਬੜੇ ਤੰਗ ਸਨ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਾ ਸੀ ਲਭਦਾ
ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਏਸ ਦੁਖੋਂ ਬਚ ਸਕਦੇ।

ਇਕ ਵਾਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਏਸ ਔਕੜ ਦਾ ਹਲ ਕਿਸੇ
ਜੱਟ ਨੂੰ ਕਹਿ ਸੁਣਾਇਆ। ਜੱਟ ਦੇ ਬਾਰੇ ਇਹ ਆਮ ਪ੍ਰਸਿਧ ਹੈ ਕਿ
ਇਹ ਜਿੰਨਾ ਬਾਹਰੋਂ ਬੁੱਧੁ ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਉਨਾ ਹੀ ਵਿਚੋਂ ਚਤਰ ਹੁੰਦਾ
ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਤਾਂ ਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੱਟ ਮਚਲਾ ਖੁਦਾ
ਨੂੰ ਲੈ ਗਏ ਚੋਰ। ਤੇ ਜੁਲਾਹਿਆਂ ਬਾਰੇ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ,
ਪਰ ਆਮ ਅਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਲਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜਿੰਨਾ ਅਪਣੇ
ਝੂਠ ਆਪ ਨੂੰ ਚਤਰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਉਨਾਂ ਹੀ ਅਸਲ ਵਿਚ ਬੁੱਧੁ
ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਜੁਲਾਹਿਆਂ ਦੀ ਵਿਥਿਆ ਸੁਣ ਕੇ ਜੱਟ ਨੇ ਉਪਰੋਂ
ਹਮਦਰਦੀ ਨਾਲ ਆਖਿਆ : ਕੋਈ ਗਲ ਨਹੀਂ ਸੱਜਨੋ, ਤੁਸੀਂ
ਭਿਕਾਰ ਨਾ ਕਰੋ। ਇਹ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਗਲ ਹੈ। ਕੋਈ ਨਾ
ਕੋਈ ਰਾਹ ਕਢ ਹੀ ਲਵਾਂਗੇ। ਪਰ ਏਨੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ

ਪਸ਼ੂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖਤਾ

ਇਕ ਆਦਮੀ ਨੇ ਕੁੱਤਾ ਰਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਬੜੇ ਲਾਡਾਂ ਤੇ ਪਿਆਰਾਂ ਨਾਲ। ਧੀਆਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਾਂਗੂੰ, ਉਹ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਨੂੰ ਖੁਆ ਪਿਆ ਕੇ ਪਿਛੋਂ ਆਪ ਹੋਟੀ ਪਾਣੀ ਆਦਿ ਖਾਂਦਾ। ਸਿਆਲ ਵਿਚ ਉਹਦੀ ਪਿੱਠ ਉੱਤੇ ਹੁੰਦੀ ਗਰਮ ਕੰਧੋਲੀ ਬੰਨ੍ਹਦਾ ਤੇ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ ਕਈ ਕਈ ਵਾਰ ਆਪ ਨਹਾਂਦਾ। ਗੱਲ ਕੀ, ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਹਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਕਰਦਾ।

ਕੁੱਤਾ ਵੀ ਅਪਣੇ ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਏਨਾ ਪਿੱਛ ਗਿਆ ਕਿ ਹਰ ਵੇਲੇ ਉਹਦੀ ਰਾਖੀ ਰਖਨੀ ਅਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਸਮਝਦਾ। ਜਦੋਂ ਉਹਦਾ ਮਾਲਕ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਕੁੱਤਾ ਉਹਦੇ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਹੋਲੀ ਹੋਲੀ ਤੁਰਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪੂਛ ਹਿਲਾਉਂਦਾ। ਕਦੇ ਉਹਦੀਆਂ ਟੰਗਾਂ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਦਾ। ਕਦੇ ਉਹਦੇ ਅੱਗੇ ਹੁੰਦਾ, ਕਦੇ ਪਿਛੇ ਹੁੰਦਾ, ਕਦੇ ਸੱਜੇ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਕਦੇ ਖੱਬੇ। ਰਾਹ ਜਾਂਦਿਆਂ ਉਹਦੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਜੇ ਉਹਦੇ ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਕਦੇ ਕੋਈ ਉੱਚੀ ਬੋਲਦਾ ਤਾਂ ਝੱਟ ਕੁੱਤਾ ਅਗੋਂ ਭੌਂਕ ਕੇ ਅਪਣੀ ਸਵਾਧਾਨੀ ਦੱਸਦਾ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਜਾਗ ਕੇ ਅਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦੇ ਘਰ ਦੀ ਪਹਿਰਾ ਦੇਂਦਾ। ਉਹ ਵੀ ਜਾਨ ਤੇ ਮਾਲ ਦਾ ਰਾਖੀ ਕਰਦਾ।

ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਵੀ ਕੁੱਤੇ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਸੀ। ਉਹ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਉਹ ਘਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬੇਫਿਕਰੀ ਨਾਲ ਸੁੱਤਾ ਰਹਿੰਦਾ ਜਾਂ ਕਈ ਕਈ ਦਿਨ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਵੀ ਕੱਟ ਲੈਂਦਾ।

ਇਕ ਵਾਰ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਕਿ ਇਕ ਰਾਤ ਮਾਲਕ ਅਪਣੇ ਘਰ ਬੇਫਿਕਰੀ ਨਾਲ ਘੂਕ ਸੁੱਤਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਦਾ ਵੇਲਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਘਰ ਵਿਚ ਚੋਰ ਆ ਵੜੇ। ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਕੁੱਤਾ ਭੌਂਕਿਆ। ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਹੋਟੀਆਂ ਪਾਈਆਂ-ਹੋਟੀਆਂ ਖਾ ਕੇ ਕੁੱਤਾ ਫੇਰ ਭੌਂਕਣ ਲਗਾ। ਪਰ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਜਾਗ ਨਾ ਆਈ। ਕੁੱਤਾ ਫੇਰ ਭੌਂਕਿਆ-ਮਾਲਕ ਨੇ ਪਾਸਾ ਤੱਕ ਨਾ ਲਿਆ। ਚੋਰ ਕਮਰਿਆਂ ਅੰਦਰ ਵੜ ਗਏ। ਕੁੱਤੇ ਨੇ ਲਿਟਾਂ ਤੋੜਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਟੈਂਕਰ ਟੈਂਕਰ ਕੇ ਉਹਦਾ ਮਗਜ਼ ਰਹਿ ਗਿਆ, ਪਰ ਮਾਲਕ ਦੀ ਅੱਖ ਨਾ ਖੁਲੀ। ਓੜਕ ਚੋਰ ਨਕਦੇ, ਗਹਿਣੇ ਤੇ ਕਪੜੇ ਆਦਿ ਜੋ ਹੱਥ ਲਗਾ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰ ਗਏ।

ਕੁੱਤਾ ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਭੌਂਕਦਾ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਰਿਖਾ। ਪਰ ਉਹ ਫੇਰ ਵੀ ਨਾ ਮੁੜਿਆ। ਅਖੀਰ ਚੋਰ ਦੂਰ ਨਿਕਲ ਗਏ ਤੇ ਕੁੱਤਾ ਕੁਝ ਫਰਕ ਨਾਲ ਉਰੇ ਰਹਿ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿੜਕ ਰੱਖਣ ਲਗਾ।

ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਜੋ ਵੀ ਸਮਾਨ ਚੁਰਾਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਇਕ ਝਾੜ ਉਹਲੇ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਦੱਬ ਦਿਤਾ, ਤਾਂ ਜੋ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਚੋਰੀ ਦੀ ਹਵਾਈ ਦਬ ਜਾਣ ਉਤੇ ਮਾਲ ਵੰਡ ਲਿਆ ਜਾਵੇ।

ਜਿਥੇ ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਮਾਲ ਦਬਿਆ ਸੀ, ਕੁੱਤੇ ਨੇ ਉਸ ਥਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਰਖੀ ਤੇ ਮੁੜ ਘਰ ਆ ਗਿਆ।

ਜਦੋਂ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਤਾਂ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਘਰ ਚੋਰੀ ਹੋਈ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਿਆ। ਉਹ ਚੋਰੀ ਦੇ ਅਫਸੋਸ ਵਿਚ ਸੀ। ਪਰ ਕੁੱਤਾ ਉਹਦੇ ਕੁੜਤੇ ਦਾ ਪੱਲਾ ਵਾਰ ਵਾਰ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਖਿਚਦਾ

ਸੀ। ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਮਝ ਨਾ ਪਵੇ। ਪਰ ਕੁੱਤਾ ਉਹਦਾ ਪੱਲਾ ਬਾਹਰ ਵਲ ਖਿੱਚਣ ਤੋਂ ਨਾ ਹਟੇ।

ਅਖੀਰ ਜਦੋਂ ਕੁੱਤੇ ਨੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਬੈਠਣਾ ਐਖਾ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਨੇ ਸਫ਼ਾਇਆ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਆਸਾਧਾਰਣ ਗੱਲ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੁੱਤਾ ਕਦੇ ਅੱਜ ਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖਹਿੜੇ ਨਹੀਂ ਪਿਆ। ਉਹ ਉਠਿਆ ਤੇ ਜਿੱਧਰ ਨੂੰ ਕੁੱਤਾ ਖਿੱਚਦਾ ਸੀ, ਉਧਰ ਹੀ ਉਹ ਦੇ ਮਗਰ ਮਗਰ ਤੁਰ ਪਿਆ।

ਤੁਰਦੇ ਤੁਰਦਿਆਂ ਕੁੱਤਾ ਉਸ ਨੂੰ, ਉਸ ਝਾੜੀ ਕੋਲ ਲੈ ਗਿਆ, ਜਿਥੇ ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਮਾਲ ਦਬਿਆ ਸੀ। ਝਾੜੀ ਕੋਲ, ਮਾਲ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਖਲੋ ਕੇ, ਕੁੱਤਾ ਪਾਉਂਦੇ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਖੁਰਚਣ ਲਗਿਆ। ਮਾਲਕ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ਜ਼ਰੂਰ ਇਸ ਥਾਂ ਕੋਈ ਖਾਸ ਗੱਲ ਹੈ। ਉਹ ਖੁੱਤੇ ਦੀ ਸੈਨਤ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਉਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਟਣ ਲਗਾ। ਜਦੋਂ ਦੋ ਕੁ ਹੱਥ ਥਾਂ ਪੁੱਟੀ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਉਹ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਮਾਲਕ ਨੇ ਸਾਰੀ ਥਾਂ ਪੁੱਟੀ ਤੇ ਉਹ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਮਾਨ, ਗਹਿਣੇ ਗੁੱਟੇ, ਕਪੜੇ ਤੇ ਨਕਦੀ ਆਦਿ ਸਭੇ ਕੁਛ ਹੇਠੋਂ ਨਿਕਲ ਆਇਆ। ਮਾਲਕ ਨੇ ਅਪਣਾ ਸਾਰਾ ਸਮਾਨ ਸਾਂਭਿਆ ਤੇ ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਚੁਕ ਕੇ ਉਹ ਦਾ ਮੂੰਹ ਚੁੰਮ ਲਿਆ।

ਵਛਾਦਾਰੀ, ਪਿਆਰ, ਹਮਦਰਦੀ, ਸਿਦਕ ਤੇ ਨੇਕੀ ਆਦਿ ਬਹੁਤ ਉਂਚੇ ਮਨੁੱਖੀ ਗੁਣ ਹਨ। ਇਹ ਗੁਣ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਪਸ਼ੂਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚ ਪਸ਼ੂਪਣ ਤੇ ਇਕ ਪਸ਼ੂ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖਤਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਕੁੱਤੇ ਦੇ ਅਮਲਾਂ ਵਿਚ ਕਿੰਨੀ ਉੱਚੀ ਮਾਨੁੱਖਤਾ ਹੈ।

ਕੀਤੀ ਨੂੰ ਭੁਲਾਉਣ ਵਾਲਾ

ਇਕ ਬ੍ਰਹਿਮਣ ਗਰੀਬੀ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਪਿੰਡੋਂ ਨਿਕਲ ਤੁਰਿਆ।
ਰਾਹ ਵਿਚ ਕੱਲਰ ਸੀ। ਧੁੱਪ ਬੜੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਬ੍ਰਹਿਮਣ ਨੂੰ
ਬੜੀ ਤੌਹ ਲੱਗੀ। ਕਿਤੇ ਨੇੜੇ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਖਦਾ। ਓੜਕ
ਦੂਰ ਕੁਝ ਬਿਰਛਾਂ ਹੇਠ ਉਹ ਨੂੰ ਇਕ ਖੂਹੀ ਨਜ਼ਰੀਂ ਪਈ। ਉਹ,
ਉਥੇ ਅੱਪੜ ਗਿਆ। ਪਾਣੀ ਕੋਲ ਪੁਜਿਆ। ਜਾਣ ਕੇ ਉਹ ਦੇ
ਸਾਹ ਵਿਚ ਸਾਹ ਆਇਆ।

ਬ੍ਰਹਿਮਣ ਨੇ ਜਦੋਂ ਖੂਹੀ ਵਿਚ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ
ਪਾਣੀ ਨਾਂ ਦਿਸਿਆ, ਸਗੋਂ ਇਕ ਸ਼ੇਰ, ਇਕ ਬਾਂਦਰ, ਇਕ ਸੱਤ
ਤੇ ਇਕ ਆਦਮੀ ਨਜ਼ਰ ਪਏ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਬ੍ਰਹਿਮਣ ਨੂੰ ਦੇਖ
ਲਿਆ। ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਬ੍ਰਹਿਮਣ ਦੀ ਜਾਨ ਕੰਬਣ ਲਗੀ।

ਖੂਹੀ ਦੀ ਮਣ ਉਤੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਆਖਿਆ:
“ਭਲਿਆ ਲੋਕਾ, ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਤਰਸ ਕਰ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੂਹ
ਵਿਚੋਂ ਕਢ ਦੇਹ”

ਬ੍ਰਹਿਮਣ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿਤਾ: “ਪਰ, ਭਾਈ ਤੂੰ ਤਾਂ ਆਦਮੀ
ਜਾਤ ਦਾ ਵੇਰੀ ਐਂ — ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਉਤੇ ਤਰਸ ਕਿਵੇਂ ਕਰਾਂ? ਬਾਹਰ
ਨਿਕਲਦੇ ਸਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਖਾਵੇਂਗਾ।” ਸ਼ੇਰ ਨੇ
ਆਖਿਆ: “ਮੈਂ ਸਹੁੰ ਖਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਤੈਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਾਂਗਾ।
ਮੈਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਢ ਦੇਹ। ਦੇਖ ਨਾ, ਇਥੇ ਵੀ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਜਣੇ

ਇਕਠੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਆਖਦਾ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇਕ ਮਿਕ ਹੋਏ ਬੈਠੇ ਹਾਂ।”

ਬ੍ਰਹਿਮਣ ਨੇ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਗਲ ਤੇ ਇਤਬਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਉਹ ਨੇ ਸ਼ੇਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਢ ਦਿਤਾ। ਸ਼ੇਰ ਨੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਬ੍ਰਹਿਮਣ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਉਸ ਪਹਾੜੀ ਉਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਭੀੜ ਬਣੇ, ਮੈਨੂੰ ਆ ਕੇ ਦੱਸੀਂ, ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਜ਼ਰੂਰ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਾਂਗਾ।

ਬ੍ਰਹਿਮਣ ਨੇ ਵਾਰੋ ਵਾਰ ਬਾਂਦਰ ਅਤੇ ਸੱਪ ਨੂੰ ਵੀ ਖੂਹੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਢ ਦਿਤਾ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਉਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿਤਾ। ਪਰ ਜਾਂਦੀ ਵਾਰ ਉਹਨਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮਣ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਖੂਹੀ ਵਿਚਲੇ ਆਦਮੀ ਦਾ ਵਰੋਸਾ ਨਾ ਕਰੋ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਨੀਚ ਅਤੇ ਕੀਤੀ ਨੂੰ ਭੁਲਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਏਨੀ ਆਖ ਕੇ ਬਾਂਦਰ ਤੇ ਸੱਪ ਵੀ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਪੈ ਗਏ।

ਹੁਣ ਖੂਹ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਲਈ ਤਰਲੇ ਮਿੰਨਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮਣ ਨੂੰ ਬਾਂਦਰ ਤੇ ਸੱਪ ਦੀ ਗੱਲ ਯਾਦ ਆਈ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਨੀਚ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕਢਣ ਤੋਂ ਨਾਹ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਪਰ ਉਹ ਬ੍ਰਹਿਮਣ ਅੱਗੇ ਹੋਰ ਤਰਲੇ ਲੈਣ ਲੱਗਾ। ਬ੍ਰਹਿਮਣ ਨੇ ਸੋਚਿਆ, ਇਹ ਤਾਂ ਫੇਰ ਵੀ ਮੇਰੇ ਵਰਗਾ ਹੀ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਹੈ ਜੋ ਮੈਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਤੇ ਦਰਿੰਦਿਆਂ ਉਤੇ ਵੀ ਤਰਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਮਨੁੱਖ ਉਤੇ ਵੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਬ੍ਰਹਿਮਣ ਨੇ ਖੂਹੀ ਵਿਚੋਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਵੀ ਬਾਹਰ ਕਢ ਦਿਤਾ।

ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਬ੍ਰਹਿਮਣ ਨੂੰ ਆਖਿਆ :
“ਮੈਂ ਸਰਾਫ ਹਾਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਹੱਟੀ ਹੈ। ਜੇ ਤੂੰ ਸੋਨੇ ਦਾ ਕੋਈ ਗਹਿਣਾ ਘੜਾਉਣਾ ਜਾਂ ਖਰੀਦਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆ

ਹਾਹਾਕਾਰ ਮੱਚ ਗਈ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਬੜੇ ਇਲਾਜ ਕਰਾਏ, ਬੜੇ ਜਤਨ ਕੀਤੇ ਪਰ ਰਾਣੀ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਨਾ ਆਈ। ਅਖੀਰ ਬ੍ਰਹਿਮਣ ਨੂੰ ਮੱਦਿਆ ਗਿਆ—ਬ੍ਰਹਿਮਣ ਬਾਰੇ ਇਹ ਗੱਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਧੁਮਾਈ ਸੀ—ਬ੍ਰਹਿਮਣ ਨੇ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਸੱਤ ਵਾਰ ਆਪਣਾ ਸੱਥ ਛੁਹਾਇਆ ਤੇ ਰਾਣੀ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕਰਦੀ ਮੂਰਛਾ ਵਿਚੋਂ ਜਾਗ ਪਈ। ਰਾਜਾ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ।

ਬ੍ਰਹਿਮਣ ਨੇ ਗਹਿਣਿਆਂ ਵਾਲੀ ਵਿਥਿਆ, ਮੁਢ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤਕ, ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਇਨਾਮ ਕਨਾਮ ਦੇ ਕੇ ਬ੍ਰਹਿਮਣ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਤੇ ਸਰਾਫ ਨੂੰ ਉਮਰ ਭਰ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ।

ਕੀਤੀ ਨੂੰ ਭੁਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸਰਾਫ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਹੀ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਮੌਤ ਮਰ ਗਿਆ।

ਰੱਬ ਚੰਗੀ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ

ਇਕ ਰਾਜੇ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ ਦਾ ਇਹ ਪੱਕਾ ਭਰੋਸਾ ਸੀ ਕਿ ਰੱਬ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਚੰਗਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਕ ਵਾਰ, ਰਾਜਾ ਤੇ ਉਹਦਾ ਵਜ਼ੀਰ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਗਏ। ਸੰਘਣੀਆਂ ਝਾੜੀਆਂ ਪਿਛੋਂ ਅਚਾਨਕ ਇਕ ਸ਼ੇਰ ਨਿਕਲ ਆਇਆ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਸ਼ੇਰ ਉਤੇ ਜੋ ਤਲਵਾਰ ਸੂਤ ਕੇ ਵਾਰ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਧੌਖੇ ਨਾਲ ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਦੀ ਉਂਗਲੀ ਵੁੱਢੀ ਗਈ। ਉਂਗਲੀ ਵੁੱਢੀ ਦੇਖ ਕੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ ਝੱਟ ਆਖਿਆ : “ਰੱਬ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਚੰਗਾ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਵਜ਼ੀਰ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਲਗੀ ਤੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਉਂਗਲੀ ਕੱਟੀ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਤੂੰ ਅਫਸੋਸ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਸਗੋਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈਂ ਕਿ ਜੋ ਹੋਇਆ, ਚੰਗਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਰਾਜੇ ਨੇ ਕਰੋਧ ਵਿਚ ਆਕੇ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿਤਾ।

ਵਜ਼ੀਰ ਜੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਵਾਪਸ ਅਪਣੇ ਘਰ ਮੁੜ ਆਇਆ ਤੇ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਦਾ ਖੇਡਦਾ ਦੂਰ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਜ ਵਿਚ ਪੁੱਜ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਦੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਬਲੀ ਦੇਣ ਲਈ

ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਰਾਜੇ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ, ਜੋ ਬਾਹਰ ਕਿਸੇ ਭੇਟ ਦਿਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਸਨ, ਇਸ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਅਪਣੇ ਰਾਜੇ ਕੋਲ ਲੈ ਗਏ ।

ਜਦੋਂ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਬਹਿਮਣਾਂ ਆਦਿ ਨੇ ਇਸ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਉਂਗਲੀ ਕੱਟੀ ਹੋਈ ਸੀ । ਬਹਿਮਣਾਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇ ਜੋਗ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂ ਕਿ ਇਸਦਾ ਅੰਗ ਭੰਗ ਹੈ । ਅੰਗ ਭੰਗ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬਲੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ । ਓੜਕ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ਜਾਨ ਬਚਾ ਕੇ ਅਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਪਿਆ । ਰਾਹ ਵਿਚ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਵਜ਼ੀਰ ਸਚ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਰੱਬ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਠੀਕ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਜੇ ਅੱਜ ਮੇਰੀ ਉਂਗਲੀ ਵੱਢੀ ਹੋਈ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ।

ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਘਰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਰਾਜੇ ਨੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਸੱਦ ਭੇਜਿਆ । ਵਜ਼ੀਰ ਡਰਦੇ ਡਰਦਿਆਂ ਆਇਆ ਕਿ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਰਾਜਾ ਕੀ ਆਖੇ, ਵਜ਼ੀਰ ਰਾਜੇ ਦੇ ਕੋਲ ਆਇਆ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਕੇ ਬਹਿ ਗਿਆ ।

ਤਾਂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਆਖਿਆ : “ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ, ਤੁਹਾਡਾ ਇਸ ਕਹਿਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਰੱਬ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਠੀਕ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਹਟਾ ਕੇ ਜੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਮੋੜ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਦੇ ਖੇਡਦੇ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਾਜੇ ਦੀ ਜੂਹ ਵਿਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ । ਉਥੇ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤੇ ਅਗੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਬਲੀਦਾਨ ਦੇਣਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰ ਕੇ ਮੈਂ ਹੀ ਫੜਿਆ ਗਿਆ । ਪਰ ਕਿਉਂ ਕਿ ਮੇਰੀ ਉਂਗਲੀ ਵੱਢੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਬਲੀ ਦੇਣੇ ਮੈਂ ਬਚ ਗਿਆ । ਜੇ ਮੇਰੀ ਉਂਗਲੀ ਵੱਢੀ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਮੈਂ ਮਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ ।”

ਫੇਰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਖਿਆ : “ਭਲਾ ਵਜ਼ੀਰ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਉਂਗਲੀ ਵਢੀ ਜਾਣ ਤੋਂ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਬਚ ਗਈ। ਰੱਬ ਨੇ ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਮੈਂ ਜੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਕੀ ਚੰਗਿਆਈ ਹੋਈ ?”

ਰਾਜੇ ਦੀ ਗਲ ਸਣ ਕੇ ਵਜ਼ੀਰ ਨੇ ਬੜੀ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਆਖਿਆ : “ਮਹਾਰਾਜਾ, ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਰਬ ਨੇ ਚੰਗਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ ! ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਨਾ ਹਟਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਤੁਹਾਡਾ ਤਾਂ ਅੰਗ ਭੰਗ ਸੀ, ਪਰ ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਸਭੇ ਅੰਗ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਮਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਸੋ ਮੇਰੀ ਨੌਕਰੀ ਟੁੱਟਣ ਵਿਚ ਵੀ ਉਨੀਓਂ ਚੰਗਿਆਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿੰਨੀ ਤੁਹਾਡੀ ਉਂਗਲੀ ਵਢਣ ਵਿਚ।”

ਵਜ਼ੀਰ ਦੀ ਸਮਝ ਤੇ ਉਹ ਦਾ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਕਰਨੀ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇਖ ਕੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਮੁੜ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵਜ਼ੀਰ ਰਖ ਲਿਆ।

ਬੂਠ ਬੋਲਣ ਦਾ ਸਿੱਟਾ

ਇਕ ਆਜੜੀ ਮੁੰਡਾ ਪਿੰਡ ਦੀਆਂ ਜੂਹਾਂ ਚਰਾਂਦਾਂ ਵਿਚ ਰੋਜ਼ ਇੱਜੜ ਚਾਰਨ ਜਾਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਉਹ ਨੂੰ ਇਕ ਇੱਲਤ ਸੁੱਝੀ ਤੇ ਉਹ ਨੇ ਪਿੰਡ ਵਲ ਮੂੰਹ ਕਰ ਕੇ ਐਵੇਂ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਰੋਲਾ ਪਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ : ‘ਬਘਿਆੜ ਆ ਗਿਆ ਓਏ-ਬਘਿਆੜ ਆ ਗਿਆ ਓਏ.....।’

ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਰੋਲਾ ਸੁਣ ਕੇ ਪਿੰਡ ਵਲੋਂ ਕਿੰਨੇ ਲੋਕ ਲਾਠੀਆਂ ਚੁਕੀ ਚਰਾਂਦ ਵਲ ਭਜੇ ਆਏ। ਜਦੋਂ ਮੁੰਡੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਦੇਖਿਆ, ਕਿ ਉਥੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਬਘਿਆੜ ਨਹੀਂ। ਮੁੰਡੇ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ : ਉਹ ਨੇ ਬੂਠ ਹੀ ਆਖ ਦਿਤਾ ਕਿ ਬਘਿਆੜ ਆਇਆ ਤਾਂ ਸੀ, ਪਰ ਦੌੜ ਗਿਆ।

ਲੋਕ ਵਿਚਾਰੇ ਚੁਪ ਕਰ ਕੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਪਰਤ ਗਏ।

ਇਕ ਦਿਨ ਫੇਰ ਮੁੰਡੇ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖਣ ਲਈ ਓਵੇਂ ਬੂਠ ਮੂਠ ਦਾ ਰੋਲਾ ਪਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ : “ਬਘਿਆੜ ਆ ਗਿਆ ਓਏ-ਬਘਿਆੜ ਆ ਗਿਆ ਓਏ.....।”

ਲੋਕ ਵਿਚਾਰੇ ਬੜੇ ਸਾਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪ ਸੱਚੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਦੂਜੇ ਦਾ ਵੀ ਸੱਚ ਮੰਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਦ ਤਕ ਕਿ ਉਹਨਾਂ

ਵਾਰ ਵਾਰ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਖਾਹ ਮਖਾਹ
ਹਾਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਓੜਕ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ । ਇਥੋਂ
ਤਕ ਕਿ ਜੇ ਕਦੇ ਉਹ ਸੱਚ ਵੀ ਬੋਲੇ, ਉਹ ਨੂੰ ਲੋਕੀ ਝੂਠ ਹੀ
ਸਮਝਦੇ ਹਨ ।

ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਮੂੰਹ

ਬਰਸਾਤ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸੀ। ਮੀਂਹ ਪੈ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਹਵਾ ਬੰਦ ਤੇ ਧੁਪ ਤਿਖੀ ਸੀ। ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਮਸ ਹੋਣ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕ ਪਿੰਡੋਂ ਬਾਹਰ ਪਿਪਲ ਹੇਠ ਆ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਚੋਬਰ, ਨਿਕੇ ਨਿਆਣੇ ਤੇ ਬੁਢੇ ਠੇਰੇ ਸਭ। ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਬਾਬਾ ਬਖਤੌਰਾ ਵੀ ਆ ਬੈਠਾ ਸੀ।

ਬਾਬਾ ਬਖਤੌਰਾ ਬੜਾ ਮਖੌਲੀ ਤੇ ਗਲਾਕੜ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਗਲਾਂ ਕਰਨ ਲਗਦਾ ਤਾਂ ਲੰਮੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਛੇੜ ਬਹਿੰਦਾ। ਉਹ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵੀ ਦਿਲਚਸਪ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਸਾਰੇ ਜੀ ਲਾ ਕੇ ਸੁਣਦੇ। ਕਈ ਵਾਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਫੌਜੀ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਉਂਦਾ। ਕਈ ਵਾਰ ਆਪਣੇ ਗਭਰੂ ਹਲ ਵਾਹਕ ਹੋਣ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ। ਦੇਸਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ ਦੀਆਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਬਾ ਬਖਤੌਰਾ ਦੇਸਾਂ ਪ੍ਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਭੀ ਫਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਰ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਉਹ, ਉਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਜੋ ਉਹਨੇ ਆਪਣੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਪੁਰਖਿਆਂ ਤੋਂ ਸੁਣੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਅਜੇਹੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬਾਬੇ ਬਖਤੌਰੇ ਦੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਸੱਚ ਦੇ ਬੋਲ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਸੇ ਕਹੀ ਗਲ ਦਾ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਕਰਵਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਇਕ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਉਂਦਾ।

ਬਾਬਾ ਬਖਤੌਰਾ ਜਦੋਂ ਆ ਕੇ ਖੁੰਢ ਉਤੇ ਬਹਿ ਗਿਆ ਤਾਂ ਗਜਣ ਬਾਰੀਏ ਨੇ ਰਵਾਜਨ ਗਲ ਛੇੜਦਿਆਂ ਆਖਿਆ, “ਬਈ ਬਾਬਾ, ਕੀ ਕਰੀਏ, ਦੁਨੀਆਂ ਸਹੁਰੀ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਨਹੀਂ ਟਿਕਣ ਦਿੰਦੀ। ਜੇ ਕਦੇ ਚਾਦਰਾ ਲਾਈਦਾ ਤੇ ਮਾਵਾ ਲਾ ਕੇ ਪੱਗ ਬੰਨ੍ਹੀਦੀ ਐ, ਤਾਂ ਲੋਕ ਕਹਿਣ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਵੈਲੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਫਰਲੋ

ਦੜਾਂਦੀ ਲੰਘੀ। ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਸਰਮ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਤਾਂ ਝਟ ਕਿਸੇ ਆਖਿਆ : ਦੇਖ ਲਓ ਅਜ ਕਲ ਦਾ ਜ਼ਮਾਨਾ—ਹੈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਰਮ—ਅਗੇ ਮੁਕਲਾਵਿਉਂ ਆਈਆਂ ਕੂੜੀਆਂ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਾ ਸੀ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਛੇ੨ਮਹੀਨੇ। ਹੁਣ ਬਛੇਰੀਆਂ ਵਾਂਗ ਕੁਦਦੀਆਂ ਫਿਰਦੀਆਂ ਨੇ। ਨਾ ਪਿਓ ਦੀ ਨਾ ਭਰਾ ਦੀ.....।”

ਸਾਰੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਦੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਬਾਬੇ ਨੇ ਆਖਿਆ : ਕੂੜੀ ਵਿਚਾਰੀ ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਆਈ ਤਾਂ ਨਾ ਉਹ ਬਹੁਤਾ ਹੌਲੀ ਤੁਰੇ, ਨਾ ਤੇਜ਼—ਬੱਸ, ਸਹਿਜ ਸੁਭਾ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਜੇਹੀ ਤੌਰ ਤੁਰਦੀ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਉੱਤੇ ਵੀ ਝਟ ਕਿਸੇ ਨੇ ਫੇਰ ਪਰ੍ਹਾ ਚੋਂ ਸੁਣਾ ਮਾਰਿਆ : ‘ਬੱਸ, ਫੁਟ ਗਈ ਸਾਰੀ ਆਕੜ ! ਏਨਾ ਹੀ ਕਣ ਸੀ ਸਾਰਾ ?.....’ ਪਿੱਪਲ ਹੇਠ ਹਾਸੇ ਦੀ ਛਹਿਬਰ ਲਗ ਗਈ। ਤੇ ਬਾਬੇ ਬਖਤੌਰੇ ਨੇ ਪਾਣੀ ਚੂਨੇ ‘ਚ ਇਕ ਇੱਟ ਹੋਰ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਆਖਿਆ : ਸੋ ਭਾਈ ਗੱਜਣਾ, ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਰੋਣੇ ਕੀ ਰੋਣੇ ਹਰ ਕੋਈ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਦੈ। ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਫੜਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਲੋਕੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹਾਲ ਵਿਚ ਟਿਕਣ ਦਿਆ ਕਰਦੇ।”

ਬਾਬੇ ਕੋਲ ਅਜੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਮੁਕ ਨਹੀਂ ਸਨ ਚੱਲੀਆਂ, ਪਰ ਝਟ ਹੀ ਅਸਮਾਨ ਉੱਤੇ ਬੱਦਲ ਘੋਰਿਆ। ਚੜ੍ਹਦੀ ਵਲੋਂ ਘਟਾ ਚੜ੍ਹਕੇ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਏ। ਟਾਵੀਆਂ ਟਾਵੀਆਂ ਕਣੀਆਂ ਡਿਗ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

